

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

VI.

Изази половином свакога мјесеца у свескама до 3 табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2, а изван ње ф. 3. — Рукониси се не враћају, а претплате се шаљу администрацији, а сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Претплаћује се на годину.

ГОДИНА

VIII.

СПОМОЋНО УПУСТВО

нашим свештеницима при обављању исповиједи
 BIBLIOTEKAM.
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

Молиш ли се Богу за постављене од Господара власнике, које је Господар поставио и дао им власт, да по заповиједи Божијој и жељи његовој земљом управљају?

Молим се Богу и за њих као људе, који у име Господарево земљи суде, и који се брину за добро наше земље.

Поштујеш ли свештенике, као духовне пастире; учитеље, као васпитатеље народње, и све остале старије по чину и по годинама?

Поштујем и поштоваћу вазда.

Поштуј — драги мој — свештенике. Они су служитељи олтара Божијега. Они се моле Богу за цио народ. Они кршћавају, вјенчавају, опојавају и разне обреде црквене обављају; за то их ваља поштовати и дубоко уважавати. Учитељима такође вазда ваља одавати дубоко поштовање. Они то заслужују за труд, који улажу око

дјеце у школи. Они просвјећавају дјечији разум и настоје да их науче, да буду добри хришћани и поштени људи. Без науке, коју они предају, дјеца би остала вазда простаца и незналице.

Старца поштуј. Јамачно бићеш у школи из библичних приповиједака слушао, како су међеди растргли 42. дјеце, која су се ругала пророку Јелисеју. Ми смо дужни старце поштовати и за то, што су они у дугоме своме животу стекли доста искуства, па с те стране њихови савјети бивају нам од велике користи. Св. писмо учи нас: „пред лицем старца устани, поштуј га, и бој се Господа Бога твојега.“

VI.

Кажи ми: јеси ли кога од твојијех другова ударио: каменом, штапом, или другијем чим?

Кад сам се свадио са једнијем ђаком, ударио сам га каменом, а друго нијесам никог.

Ударити другога велика је то грехота, чувај се тога у будуће.

Чуваћу се.

Избјегавај сваку свађу, мрзост и завист, јер ти пороци могу довести до великога гријеха, па и до самога убиства — сачувај Боже! А можда ти је и учитељ у школи казивао: како је брат брата, Каин Авеља, убио из саме зависти?!

Казивао нам је учитељ у школи ту жалосну причу. А казивао нам је, како је послје Бог казнио Каина!

Ето, дакле, нека ти та прича за примјер служи, да се вазда ваља чувати свађе, зависти и омразе, и свега онога, што би те могло навести до каквога великога гријеха, због кога би изгубио милост код Бога и љубав код људи.

Кажи ми: завидиш ли коме на нешто, и желиш ли коме зла?

Не завидим никоме, нити икоме желим што рђаво.

Опрашћаш ли ти твојијема друговима, ако су те што у чем увриједили?

Опрашћам.

Тако треба опростити својијема ближњијема све увреде, па ће тако и теби Бог опростити све твоје гријехове.

Убити се може и ријечима, а то кад се говори противу нечије части. Кажми ми дакле: јеси ли ти говорио што-год, што би се односило на штету нечије части?

То нијесам, не дај Боже.

И немој нигда у твојему животу ништа говорити противу твојега ближњега. Није ни мало мањи гријех говорити противу нечијега поштења, него га убити тјелесно; јер је свакоме драгоценије поштоње од самога живота.

Тјешим ли ти — кажи ми — кад видиш, да је који од твојијех другова у каквој жалости? Кад се, на пр. налазе: у болести, у сиромаштву или другој којој невољи?

Тјешим оно у колико знам.

Јеси ли ти што чинио противу самога себе, т. ј., нешто, што се је односило на штету твојега живота, као на пр.: јеси ли се пењао по каквијема високијема стијенама, гдје ти је могло бити опасно животу? Јеси ли што јео или пио, или нешто друго учинио, које је могло шкодити твојему здрављу?

Кад сам био за овцама, у планини, пењао сам се преко некијех високијех клисура, и заиста тада сам био у опасности; а гдје-кад сам се пењао и на висока дрвета да тражим птичија гњијезда.

То с твоје стране није лијепо: тако излагати себе опасности тешки је гријех. Кад би с таквијех висина — сачувај Боже — пануо, био би самоубица, а то је највиши гријех! Велики је гријех и то — скидати птичија гњијезда, и тијем начином убијати птиће, посве је ствар нечовјечна и непобожна.

Ја се за то — оче — кајем и тако што од сада никада нећу чињети.

Као што је грехота таманити птиће, тако је исто грехота и другу животињу тући. Кажми ми, дакле: јеси ли био домаћу животињу, као: овце, козе, говеда, коње, псе, мачке, кокошке и т. д.?

Кад се гдје-кад наљутим, бива да ударим коју животињу.

Немој — драги мој — тући и мучити животињу, јер је то грехота. Она и ако не може говорити, али опет она осјећа бол. Ко је немилостив према животињи, тај нема ни мало милосрђа ни људскога осјећања.

Кад видиш гладнога, или голога, или у ма којој невољи и оскудици сиромаша, имаш ли обичај, у колико је могуће, удијелити му помоћи, или молити своје родитеље, да га они чим могу поправе?

У колико се може желимо бих пружити помоћи онијема, који је постребују.

То вазда чини, Ејер Ојер то дужност свакојега хришћанина. У лицу свакојега сиромаша ваља замишљати самога Бога, по ономе, што је Спаситељ рекао: „што сте учинили једноме од мале моје браће, то сте мени учинили.“ Све што будеш дао сиромашу, Бог ће ти стотруко намирити.

Јеси ли се помирио и опростио с онијема, који су те ма у чем увриједили?

Опростио сам свакоме.

VIII.

Имаш ли обичај појати или изучавати какве пјесме саблазнителне, које кваре дјечију нарав?

То нигда не обичавам.

И немој, него се вазда клони свега онога, што може покварити твоју невиност.

Кад се у јутро пробудиш, устанеш ли одмах, или тако будан и даље останеш у постељи?

Пошто се пробудим мило ми је погдјекад мало онако будан остати у постељи.

То није добро, нити је лијепо; за то те савјетујем, да вазда устанеш с постеље чим се пробудиш.

По твојијема — духовниче — савјетима вазда ћу се владати.

Има њеке неуредне дјеце, која у свађи с другијема псују, и у псовци употребљавају разне непристојне ријечи, о којијема је стидно и помислити, — кажи ми: — јеси ли ти кадгод у такве пороке падао?

Нијесам ни дао Бог.

Јеси ли пристајао у друштво онијех покваренијех младића, који воде непристојне разговоре можда и о женскињама?

Бивало је тога, да сам се мимогредно и нехотично находио погдјекад у таква друштва.

Драги сине! Избјегавај находити се у таквијем покваренијем друштву. Јер код њих ништа доброга виђети и чути неће.

Уклањаћу се таквога друштва.

Јеси ли се ти у таквоме друштву са женскимa шалио, шалом, за коју би вам стидно било, да вас је њеко чуо, или си што можда учинио, које би од стида желио сакрити, да се о томе не зна?

Нијесам у томе погријешио.

Немој у томе нигда ни гријешити, јер све да би од људи и могао сакрити, али Бог, као свевидећи, видио би твоје пријестуне и због таквога гријеха не би ти дао да постигнеш успјех у твојој науци, а тако ни у другоме ни у чему. И зато нигда немој допустити, да се у срцу твојему створе такве покварене мисли.

Чуваћу се тога вазда.

Кажи ми: јеси ли кадгод учинио какову прећераност у пићу вина, ракије или другога којегa пића?

То нијесам нигда учинио.

Чувај се тако вазда и у будуће, јер су врло рђави људи, који прећеравају у пићу. „У пјанице нема узданице,“ вели народна изрека.

Јеси ли читао какове књиге јеретичке, које су противне учењу свете наше православне цркве?

Сачувај Боже, то нијесам нигда.

И немој нигда — драго дијете моје — него вазда напредуј у познавању наше св. православне вјере. Света наша православна вјера сачувала је нашу земљу, народну слободу и независност.

VIII.

Јеси ли кад што кријући узимао својијема родитељима, ка на пр. новаца, и другу коју ствар, или нешто за јело, и ако си, је ли то било једанпут или више?

Више пута сам узимао за јело, као: сира, скорупа и воћа.

Немој кријући узимати, јер је то гријех; а кад си гладан ишти, ваљда те се дати да једеш.

Нећу више нигда, а за досадање кајем се и иштем опроштење.

CRNOJEVIC

Кажи ми: јеси ли насилно кад нешто отео твојијема друговима, или другоме коме нешто украо; или јеси ли нађену ствар утајио?

Украо сам једном у воћњаку нашега сусједа неколико јабука и крушака.

То је с твоје стране врло ружно и непристојно. Крађа је велики гријех. Крадљивац кад се не би поправио зло би прошао. Покај се дакле и обећај се, да више нигда нећеш ништа украсти.

Кајем се и обећајем се, да више нећу нигда ништа украсти, ни отети, ни нађену ствар утајати.

Тако и ваља да се чуваш од свега, што је туђе. Туђе не ваља дирати, а своје ваља чувати. Своје имање радњом и штедњом ваља унапређивати. Кажи ми: штедиш ли ти на себи хаљине и обућу?

Не чувам, нити штедим, колико би требало.

Јеси ли играо на карте у новце?

Нијесам.

Играти на карте и тијем губити новце штета је и гријех, зато се чувај тога гријеха

IX.

Кажи ми: имаш ли обичај лагати, варати и обмањивати кога за чем?

Случи се по гдје-кад, да у гдје-што преварим родитеље и учитеља.

То није лијепо. Лаж је гријех. Лажљива човјека нико не може сматрати за поштена и часна. „Ко једном слаже други пут му се не вјерује и онда, кад истину каже.“ „У лажи је плитко дно и кратке ноге“ — вели народна изрека. Зато немој више никада лагати, варати ни обмањивати.

Обећајем се да више нећу лагати.

Кажи ми: јеси ли за киме неправдо говорио, опадао га и бешчастео?

Нијесам, осим што сам се противу једнога ученика учитељу жалио и противу њега пружио и оно, што није било и опануо га, за које га је учитељ казнио, али ми је тај ученик то опростио.

Он је лијепо учинио, што ти је опростио. Тако раде добра и побожна дјеца, они рало опраштају увреде. Али ти нијеси лијепо учинио, што си противу њега учитељу пружио и неправедно га оптужио. Покај се за тај гријех и обећај се, да више нигда нећеш никога неправедно опадати.

Кајем се и обећајем се, да више нећу никада лагати нити кога опадати.

Ако те, кад-год, неко упитао за чију погрешку, јеси ли је утајио и онда, кад си је добро познавао?

Нијесам.

Треба да знаш, кад би те старији домаћи или ма која власт упитала за чији пријеступ, у томе случају ваља истину казати све, што будеш знавао о ствари, за коју се питаш.

Јеси ли некоме нешто обећао, па га послѣје не испунио?

Нијесам.

И немој — драги мој — никада пропуштити, да не испуниш оно, што си обећао, јер се таква пријевара сматра као лаж.

Кад си чујао, да твоји домаћи на своме огњишту нешто међу собом разговарају, јеси ли ти то изван твоје куће другијема казивао?

Нијесам.

То је од тебе врло лијепо, па се тако и од сада вазда владај, и немој нигда разносити и другијема казивати оно, што си чуо из међусобнога разговора твојијех домаћијех, јер је то грехота, а и непристојно је.

Имаш ли ти обичај прислушкивати иза туђијех врата, да чујеш, што се у кући разговарају; или путем идући и поред другијех пролазећи прислушкивати њихов разговор?

То нигда не обичајем.

С твоје стране то је добро и лијепо, па тако вазда и унапријед буди уљудан и немој се никада пачати у туђе ствари и њихове тајне.

Јеси ли се коме за чем ругао и подсмјехивао?

Нијесам.

Тако — драги мој — немој се нигда никоме ругати ни подсмјехивати, јер је то гријех.

Кажи ми: владаш ли се вазда и у свему уљудно; поздрављаш ли свакога према његовоме достојанству капом; ако те је странац упитао, јеси ли му пут показао, или друго што је он потребовао; јеси ли утекао пред неком особом, која је твојој кући одила ради некога посла или ради виђења?

Према свакоме, у колико знам, владам се пристојно. Али једпут, кад се неки мени непознати човјек приближаваше нашој кући, ја не познајући га застидим се од њега, па утекох у кућу.

Што се пристојно владаш, то је с твоје стране похвално; али није лијепо што си утекао пред странцем, који — разумије се — као пријатељ иђаше твојој кући. Немој тако што у будуће учинити, него свакога лијепо предусрети, пристојно поздрави, па ће такву добру дјецу љубити Бог и људи.

По твојима савјетима вазда ћу се у томе владати.

X.

Јеси ли од твојијех врника некеме на нешто завидио, или си негодовао, кад је он за чем мимо тебе био награђен; а тако јеси ли завидио на нечије богаство, на нечије високе и сјајне домове, простране њиве и зелене ливаде, златне и сјајне хаљине и обилате објезде?

Нијесам никоме ни на што завидио.

Тако — драги мој сине — немој ни на што завидијети. Вазда буди задовољан са онијем, што ти је Бог дао. Нигда немој заборавити, што ћу ти казати, а то: да се права срећа не састоји у богаству и земаљскоме раскошлуку, него је стална срећа у побожном владању, часноме и поштеноме имену.

Јеси ли се у души радовао онда, кад си видио, да је некога од твојијех врника снашла каква несрећа?

Нијесам.

И не ваља да се радујеш нигда туђој несрећи, него треба да је душом и срцем сажаљеваш, па ма то било да је несрећник и био негда твој злотвор и непријатељ.

Добро дијете моје! Ми смо већ исповијед свршили, и ја сам те у главноме испитао, али поред свега тога могуће је, да сам ја гдјешто нехотично и пропустио, да те упитам. Зато ти сам кажи, ако те савјест опомиње да си у чем сагријешо мимо онога, што сам те ја уни-

тао. Кажи дакле све што имаш, и немој се стиђети пред Богом исповиједати своје гријехове; јер их Бог и онако зна и то од онога часа, кад си их чинио. Немој се стиђети од мене, ја као слуга Божији дужан сам у најстрожијој тајности вјечно чувати све оно, што на исповиједи од кога чујем.

(Ако би дијете нешто исповиједало, онда треба да му свештеник даде сходне савјете.)

Послије овога свештеник очита над главом покајаника односну молитву и отпусти га са овијема ријечима: Сада благодари Господу, који те је удостојио својега милостивога опроштења, па од сада труди се, да више не падаш у исповиједане гријехове, него живи побожно и Богоугодно.

(Наставиће се.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
Арх. Августина
CRNOJEVIĆ
израдио Ж. Драговић.

Име и цијелъ основног богословља

Ова наука има различите називе и то:

1) *Основно богословље*, јер служи као основ за све остале науке хришћанског богословља, доказујући да је хришћанство једина истинита, богооткривена религија.

2) *Увод у богословље*, јер својом садржином служи као општи увод у остале богословске науке.

3) *Апологишка*, јер јој је задаћа, да штити божанственост хришћанске религије против свију савремених напада од стране њених противника.

4) *Философија религије*, јер штити религију у опште и хришћанство особито помоћу чисто научних, или философских доказа.

5) *Богословска енциклопедија*, јер излаже општи поглед на хришћанство, који стоји у основу свију осталих богословских наука.

Цијелъ је основног богословља, да нам предочи и докаже божанственост хришћанства, као религије богооткривене, која се тачно и неповријеђено чува у цркви Православној и то како на основу доказа из Светог Писма, тако и на основу доказа узетих из других наука, као: философије, историје, природних наука и т. д.

I. Д И О

О религији и откровењу у опште.

Својственост религије свијема људима свију времена и вјекова.

1. О религији.

— У религији се исказује свеза и узајамни однос међу Богом или боговима и човјеком, и она је својствена свијема људима. Људи свију вјекова и земаља, па ма се на ком степену изражавања они налазили, имали су свагда у себи божанство, признавали су да постоји неки други свијет, који се разликује од овога видљивог, тежили су к богоугодноме животу, одавали су дотичноме божанству извјесно поштовање, приносили су жртве и т. д., једном ријечи — имали су религију.

Ево како стари класични писац Плутарх мисли о својствености религије човјеку: „Погледајте на земљу — говори он — и наћи ћете вароши без тврђава, без науке и власти; видјешете људе без сталног стана, који не знају употребљавати новац и који немају појма о лијепим вјештинама, али нећете наћи ни једнога човјека, ни једног људског друштва, које не би имало вјере у ма какво божанство, нећете наћи ни једнога града, у коме неће бити ма каквог свјетског и у коме не би постојале какве год молитве, жртве и слепе и

Осим тога, већина старих споменика сведочи нам, да су људи у старини не само имали религију, него да је и цио њихов живот, како фамилијарни, тако и друштвени и научни, носио на себи карактер религиозни. Осим тога, да је религија општа потврђују нам и стари писци, као: Херодот, Платон, Аристотел, Цицерон, Плутарх и многи други, а њихова свједочанства имају тим већи значај, што су сви они путовали, и што су то били најизображенији људи својега доба.

Да је пак религија општа, то нам потврђују и хришћански мисионери новијега доба, а тако и учени путници и испитивачи, који, пролазећи кроз густе шуме и пустиње, и проналазећи нове земље, нигдје нијесу нашли људи, који не би имали каквих религијских појмова. Истина, по неки путници тврде, да су налазили племена без икаквих религијских појмова, али то тврђење нема никаквог основа, јер је произашло отуда, што се дотични путник није могао објаснити са дотичним племеном на њиховом језику, нити их је разумно. Тако на пр. путник *Ланге* каже о аустралијанцима, да код њих не постоји ни издалека ништа, што би напомињало религију, а за тим одма говори,

да красте, од којих аустралијанци често страдају, приписују некоме зломе духу, и да на скуповима приносе младе дјевојке на жртву, да би тим умилостивили тога злога духа и. т. д. — види се, да Ланге противурјечи сам себи.

Противу тога, т. ј. да је религија општа свијема људима, ништа не говори ни та околност, што има *атеиста*, јер и кад би било чистих атеиста, број је њихов тако мален, да се њим не би могао нарушити општи постојећи закон. Осим тога, неможе се казати, да и код атеиста нема нечега, што би се могло назвати религијом, — код њих су религиозна осјећања само загушена. Тако и. пр. налазимо неке атеисте, који су били страшно сујевјерни, друге опет, који су се поново обраћали каквој вјери, што не би могуће било, кад би у њима коначно погинуо религиозни живот. Напошљетку, у мјесто Бога они служе и клањају се својим идеалима. Према томе, истинито је оно што говоре, да нити је било, нити има атеиста, који би вјечно остали тврди у одрицању бића Божјега, него напротив, у дубљини душе своје они гоје тврду вјеру у Бога. *Дидро* у своме писму Волтеру 1749. год. пише: „Мрак који помрачава у мени свијест о бићу Божјему, настаје обично ноћу, а чим се сунце роди, оно тај мрак разажња.“ Осим свега овога, атеизам неможе се признати као нормална појава човјекова духа.

Извор Религије

Извор религије налази се у самој природи човјечијега духа. Религија је дата човјеку као нераздвојни дио његова духа. Дух је човјечи „образ и подобие Божије,“ јер је Бог дух апсолутни и прави, а човјек је такође дух, али ограничени. Човјек, као „образ и подобие Божије“ не би био такав, кад не би имао *свијести* о бићу Божјем, као апсолутном Духу. У читавој природи пред нама се јавља или открива Бог — Његов разум и Његова воља, али природа је као неко мртво оруђе тога *ошкровења*, које није кадро сазнавати, нити разумјети виновника свога постанка, јер нема у себи нити свијести, нити духа; напротив, у човјеку Бог нам се јавља у истом облику, какав припада самоме суштству Божјему. Бог је дао човјеку облик свога сопственога суштства — *самосвијести* и *слободну вољу*, али те самосвијести и слободне воље не би могло бити, кад човјек не би био свјестан Бога, у коме се оличава апсолутна самосвијест и апсолутна слобода.

У прво доба неки су држали, а неки држе и данас, да се првооснова и извор религије налази у *разуму*, или у *вољи*, или

у осјећању, јер се религија исказује посредством све те три способности, али је то мишлење сасвијем неосновано. Однос религије к разуму, вољи и осјећању можемо сравнити с односом животне снаге, која се садржи у зрну, према стаблу, гранама и лишћу дрвета. Живот једнога дрвета показује се у стаблу гранама и лишћу, али тај живот не зависи, нити има свој првоизвор у стаблу, гранама и лишћу, — он је био дат у самоме зрну. Тако исто и религија: она живи и развија се помоћу и заједно с разумом, слободном вољом и осјећањем човјековим, а по суштини својој она је постојала и постоји у нашем духу прије него су се почели исказивати поједини радови и силе нашега духа. Према томе разум, воља и осјећање служе само као ослонац и оруђа религиозног живота, али не никако као принцип, који је створио религију. Значи, да је религија дата из почетка духу човјечијем, као образу и подобју Божијем, и да је с њим нераздвојна. Да заиста религија има коријен у човјечијем духу увјеравамо се: 1-во отуда, што је религија свеопшта, 2-го, што не би били у стању познати силе, законе, ред и друге појаве у природи, кад се за то не би налазила способност у нашем духу, а тако исто не би могли имати појма о Богу и вјечним законима. Философ Улрици говори: „Ми можемо признати и разумети, да је Еуџенијево што је условно, да је зависно оно што је зависно, да је коначно оно што је коначно, да је појава оно што је појава, тек онда, кад већ унапријед имамо у себи идеју онога, што је безусловно, независно, бесконачно и првобитно.“ 3-ће, што је религија извор свега напретка људскога, и што је религија узвишенија, тим је виши напредак и култура. Најпослије, 4-то, што је религија сталнија у нашем духу, него ма какво друго наше знање.

Суштина религије као тежње човјечијег духа к највишем бићу.

Извор религије не садржи се, дакле, ни у разуму, ни у вољи, ни у осјећању, — значи, да религија није искључиво нити тежња к знању, нити тежња практично-наравствена, нити осјећање естетично, и ако она истодобно обухвата собом све те елементе. Она обухвата собом свега човјека и сву цјелину његовога духовнога живота. Све највеће тежње човјековог духа к ономе што је истинито, добро и дивно, састају се у религији у једну дивну хармонију, која се исказује у тежњи к једињењу с Богом. Од самог почетка човјек тежи к Богу као средишту и виновнику свога живота и у тој тежњи усавршава се и налази себи мир, задовољство и блаженство. Пошто дух човјечи

није нешто апсолутно, он црпи живот себи из Божијег живота и према томе на колико он схваћа Бога, према томе се и суди његов развитак.

Да ли је религија самостална међу другима тежњама човјеновим, и да ли се може замијенити науком, вјештином или самом наравственошћу.

Религија је основ свега вишега живота човјечијег, те према томе је потпуно самостална међу свијема другим појавама духовног живота човјековог. *Религиозне тежње имају безусловни и вјечни значај*, и не могу се помијешати ни с каквим другим тежњама, нити се могу промјењивати, нити нестати. Науке, вјештине и наравственост могу се развијати у свези с религијом, али се могу и уклањати од ње и стати у непријатељски однос према њој, али уништити је, или замијенити — то не могу. Ово можемо виђети отуда, што су се код свију историјских народа науке, вјештине и наравственост јављале као производ религије, али никако не обротно. Код неких народа покушавали су и то, да замијене религију науком, н. пр. французи при крају прошлога вијека хтели су да уведу „култ богиње разума“, али су сви ти покушаји остали безуспјешни, јер су се брзо увјерили у неумјесности таквога појетва, те су похитали, да успоставе потрвена права религије.

Кратки преглед рацијоналистичких мишљења о постанку и суштини религије. Претрес и оповржење тих мишљења.

Све разноврне и многобројне теорије о постанку и суштини религије могу бити раздијељене на два главна дијела. Прве можемо назвати *механичким теоријама*. Све оне изводе религију из чисто спољашњих узрока и сматрају је као случајну појаву у историји. Друго су *теорије психолошке*, које изводе религију из унутрашњих, психолошких основа и претресају, која је духовна сила најзначајнију улогу играла у постанку религије. Ми ћемо да кратко прегледамо те теорије, и докажемо њихову неумјесност.

1) **Механичке теорије.** Једна од њих говори, да су религију изнашли или измислили поједини људи, као: попови, политичари и законодавци; то је тако звана *политичка хипотеза*. Друга говори, да је религија постала од утицаја спољашње природе на човјека; то је тако звана *натуралистичка*

хипотеза. Трећа говори, да је религија постала од обожавања умрлих предака, то је тако звана *анимистичка хипотеза*.

Прву или *политичку хипотезу*, која говори, да су религију измислили свештеници и старешине народне, ради тога да би држали масу у покорности, или да би овјековјечили своје име у потомству, изнио је први пут на видик још у старо доба један софиста, а доцније та је мисао ухватила јакога коријена међу францускијем енциклопедистима и њиним шљедбеницима, али у новије вријеме и највиши противници религије одбацили су ту теорију као неумјесну. Приврженици ове теорије привођу су у своју корист још и то, што се још од старине опажа тијесна веза међу религијом и народнијем животом, као бајаги и то, да је у првобитно доба управа била свуда *теократска*. Они су привођу у своју корист још и то, што су стари законодавци, као Моисеј, Зороастр, Нума Помпилије и други, употребљавали религију као средство, којим су уводили законе, и да боље приволе народ, да те законе поштује; но ако озбиљно погледамо на ову хипотезу видјећемо, да она нема никаквог основа. Историја нам свједочи, да теократски облик управе нити је био првобитан, нити свеопшти, а томе нам може послужити за примјер Китај, Грчка и Рим.

Историја и искуство показују нам још и то, да код свију народа првобитног, патријархалног времена ми налазимо религију и то прије него су се појавили политичари, жреци и законодавци, те према томе религија би била старија од њених бајаги изналавача. Осим тога поменута теорија има за основу одрицање бића Божјег и свију виших тежња човјекове природе, а ослања се само на измишљотину, те с тога она је не само површна, него у самој себи противурјечива, јер није у стању објаснити оно, што тежи да објасни т. ј. првобитни постанак религије. Најпослије, није могуће представити, да би користољубиве тежње и случајне побуде и измишљотине појединих људи могле постати за већину закон и религија, која је једно од најтрајнијих, и најдрагоцјенијих блага свега човјечанства.

2) **Натуралистичка хипотеза** показује, да је религија постала од утицаја спољашње природе на првобитнога човјека, који нити је имао јаснога појма о себи, нити сталних знања о чему другоме. Првобитни човјек — говоре они — налазећи се под утицајем природних појава, осјетио је неку зависност од њих, јер није умιο да схвати и објасни силе и законе природне; од неких се појава страшио и бојао, као од појава грозних и руше-

ћих, а према некијема осјећао је као неку благодарност и дивио им се, јер су оне благотворно утицале на њега и будиле у њему као неко задовољство. Не умијући све то објаснити, он је замишљао, да у томе раде нека друга, виша бића и суштаства — зла и добра, па се старао да прве умиловичи жртвама, према другијема је осјећао неку врсту благодарности и побожности. Отуда је постала вјера у богове, а из те вјере развио се и њихов култ, т. ј. религија, која према томе није ништа друго, до нека празна предрасуда и сујевјерица, која се подржава у човјечанству утицајем спољашње природе на неразвијену масу. Ову хипотезу изнијели су још многобошки писци, а у новије вријеме прихватили су је тако звани *материјалисти*.

Натуралистичка хипотеза, као год и политичка, одриче значење идеје о Богу, а тако исто одриче и то, да су човјеку прирођене више идеалне тежње; једном ријечи, у томе првобитноме добу постанка религије ова хипотеза меће човјека и животињу на једну даску.

Јасно је, да природне појаве никад нијесу могле утицати на првобитнога човјека онако, како то схваћају натуралисти. Н. пр. зашто би један дивљак сматрао сунце као неко више биће, а не бивао задовољан њим, чим се оно и представља његовијем чулима, т. ј. простим свијетлим се кругом? Зашто се један дивљак не би просто бојао од грозних појава природе, или се не би само радовао под утицајем појава благотворних, него би у њима замишљао неко суштаство, којег та нема, нити се ни у чем човјеку показује? Страх од грозних појава осјећају и животиње, па зашто тај страх и код њих не би пријешао у религију? — Према свему овоме можемо видјети, да ова хипотеза нема никаква основа: ма колико да се човјек креће у природи, ма колико да разматра њене појаве, он никад не би био у стању изаћи из ње, нити би те појаве биле у стању уздигнути га до помисли о Богу. Овдје противници доказују, да је прост човјек наклоњен да олицетворава видљиву природу, но и кад би то било тако, далеко је од олицетворавања до обожавања. Човјек се човјеку јављао увијек као живи створ, па опет људи нијесу дошли до те мисли, да један другога обожавају.

Из свега овога што рекосмо јасно је, да и ако видимо по који пут човјека, да обожава видљиве предмете природе, опет се његова религиозна тежња, независно од тих предмета и појава, налази у његовом духу, и том тежњом он иде, да међу тијем предметима и појавама нађе нешто, што је више и натприродно. Разумије се, да човјек, који је умно и наравствено

непросвијећен, тражи у самој природи оно што је натприродно, и има о њему врло мрачан појам, те због тога он често пута даје неким предметима она својства, којих она немају. Но и ако натуралистичка хипотеза не може да нам објасни постанак религије у човјечанству, опет она има врло велики значај за објашњење различитих многобошких религија, јер разни *мити* и приче у многобошким религијама зависиле су у неколико од утицаја физичке природе. Главна погрешка ове хипотезе састоји се у томе, што она поједина факта, која опажа код појединих религија, жели истаћи као факта општа и метнути их као основ постанка религије.

3. **Анимистичка хипотеза.** — Ову је теорију изнио савремени енглески научењак *Спенсер*. Ова теорија узима за полазну тачку религије поштовање душа својих умрлих предака, па су се отуда развили сви разноврсни вјерски облици. Главно је што овдје морамо објаснити то, како су људи, по мишљењу ове теорије, дошли до помисли и представе о духу, и како су га доцније обоготворили. Појам о духу код првобитних људи по овој теорији постао је овако: првобитни човјек посматрао је н. пр. излазак и залазак сунца и мјесеца, појаву облака и њихово нестајање, звијезде, комете, муњу, дугу, маглу, вјетар, баре, и ушљед тога дошао је до мисли о ономе што је видљиво и о ономе што је невидљиво. У исто доба код првобитног човјека постао је неки појам као о некој двострукости предмета и појава, т. ј. да предмети и појаве имају *два бића*, или иначе, да видљиве појаве и предмети имају своје невидљиве *близанце*, а о овом налазио је потврду још у овим фактима: н. пр. у сјенци, у одјеску и разним рефлексима, у одбијању слика у огледалу и т. д. Осим тога човјек је обраћао пажњу и на друга факта, н. пр. опазио је како се сјеме претвара у биљку, како из јајета постаје тица, како инсекти често мијењају свој облик, и то је све код дивљака утврђивало појам о двострукости предмета и појава, и он је долазио до мисли, да се ствари могу мијењати и добијати различите облике, а тако и прелазити из једнога бића у друго. Осим тога првобитни човјек у спавању снијевао је, н. пр. да се налази далеко од онога мјеста, гдје спава, да говори с лицима, која су давно преминула и т. д., а кад се пробуди види, да се налази гдје је и легао, што га увјерава, да је он у исто вријеме био и ту и негдје друго, т. ј. да он има *два ја*, од којих се погдјекад једно одвоји и пође, па се опет врати, према томе он се увјерава, да и човјек као и друге ствари има свога близанца.

Мисао о томе другоме *ја*, које може за неко вријеме оставити човјека, потврђивала се код првобитног човјека још неким фактима, који су слични са сном, као на пр. пренемоћи, горобадањем (апоплексијом), разним случајевима екстаза и т. д. Првобитни човјек срањивао је с овим појавама смрт и долазио је до закључка, да смрт није ништа друго, но што човјека остави, али на доста дуго вријеме, оно његово друго *ја*.

С почетка то друго *ја*, нијесу ништа разликовали од његова оригинала, као год што су и загробни живот рачунали као опетовање земнога живота, али мало по мало оно друго *ја* почињу замишљати као дух, и давати му вјечност, а тако исто и загробни живот почну сматрати за нешто друго и давати му више духовни карактер.

Ето тако је по апимистичкој теорији првобитни човјек дошао до појма о духу и његовој бесмртности, а последије тога није му било трудно доћи до обожавања тијех духова. Првобитни човјек населио је тијем духовима цио свијет и приписивао им је све оне појаве на небу и на земљи, које он није могао другаче објаснити; а такође су веровали, да су ти духови непрестано у свезама са старијим људима, да се мијешају у људске послове и да им час помажу, а час одмажу, те отуда је сасвијем природно, што су се људи старали, да те духове умилостиве и за себе добију. „Из те тежње првобитног човјека — по мишљењу Спенсера — развили су се сви обреди поштовања мртваца, који су постали доцније обреди религиозни.“ Најприје су те обреде вршили при погребима, за тијем су их задржали и на даље, а најпослије то се претворило у обожавање предака. С почетка су обожавали све претке, а доцније су почели обожавати само оне, који су били знатнији. „Као првобитно зрно религије — говори Спенсер — послужило је оно смијешано осјећање страха и љубави, које имамо према старијима. Први Бог за човјека био је његов умрли предак; први предмет коме се он клањао био је његов племенски вођа, кога су за живота поштовали, па је то поштовање пријешло и на њега мртвога.“ Што се тиче података на основу којих ова теорија прича тако увјерено о постанку религије — они се највише служе проучавањем данашњих дивљих народа, који се по мишљењу ове теорије могу сматрати као представници првобитних људи.

Прелазећи на преглед ове теорије ми морамо примјетити, да је Спенсер, од кога ова теорија потиче, желио пренијети опће законе развића човјечанства на религију, не узимајући ништа друго у обзир. Осим тога, ми морамо примјетити, да се

сваки мора однијети к овој теорији са сумњом и неповјерењем, јер лична мишљења појединих људи имају вазда и лични значај и карактер. Ма колико да се нека теорија може допасти својим излагањем, никад јој за љубав тога не треба приносити на жртву истинита факта живота. Даље, ова се теорија оснива на проучавањима, која су чињена над различитим народима и у различита времена, а не износи нам ништа друго осим то, да код дивљака постоје, или су постојала, некаква вјеровања, сујевјерице и нагађања. Но с каквим правом и на основу чега Спенсер, или ма ко други, може узети данашњег дивљака као представника првобитнога човјека, и да религиозне погледе данашњег дивљака истиче као теорију првобитног постанка религије? Питање је и то, могу ли се данашњи дивљаци узети баш као дивљаци, т. ј. као тип првобитног стања људског, из којег је повикао данашњи живот човјечанства, или се данашњи дивљак прије може узети као човјек, некад може бити и културни, па с временом подивљали.

Дакле, требало би то доказати, да се заиста сувремени дивљак може сматрати као представник првобитног човјека. Али сви готово данашњи подаци о њима, које нам даје данашња наука, говоре против тога. Како последије можемо још примјетити и следеће: у историји развића јеловега видимо много факата, који нам јасно свједоче, да је првобитна религија код појединијех народа била много чистија и узвишенија, него у доцнија времена. Многи научењаци тврде, да је монотеизам био први облик религије код свију народа, па да се то доцније претворило у многобоштво. Ово тврђење има јаких основа, а све што рекосмо иде противу Спенсерове мисли о развићу религије тако, да она нема под собом тврдога темеља и та теорија сама по себи пада.

Ова теорија нема смисла ни с те стране, што првобитни човјек није могао, нити је био у стању да суди о предметима и појавама и да их класифицира онако, како Спенсер говори, јер то је сувише и за једнога високо изображенога човјека.

Што се тиче идеје о души — докази ове теорије и с те су стране неосновани, јер нити сан, нити друге појаве, које су сличне с њим, не могу човјеку дати идеју о духу, јер лица и предмети, које човјек види у сну, ничим се не разликују од оних, које човјек види на јави. Идеју о другом ја понајвише можемо сматрати као природену човјеку, а ако не то, онда је човјек могао доћи до ње посматрајући сопствени живот, али не оним путем, који нам предлаже анимистичка теорија. Тако исто не

можемо одрећи, да је првобитни човјек, способан да осјети у себи веку силу, коју није могуће ни виђети, ни опипати, која мисли осјећа и жели, те је отуда могао доћи до закључка о духу прије, него од лажних привиђења у сну и на јави. Познато је и то, да имамо јакога разлога мислити, да и многе животиње сањају, али ни они, који најживље доказују, да човјек и животиња стоје у врло блиском рођаштву, неће ваљда доћи до тога да тврде, да животиња има појам о духу.

(Наставиће се.)

ИЗОБЛИЧЕЊЕ ЛАТИНСКОГ УВОЂЕЊА У СВЕТУ ТАЈНУ ПРИЧЕШЋА ПРИЈЕСНОГ ХЉЕБА И ЊИНОГ ПРИЧЕШЋИВАЊА МИРСКИЈЕХ ЛИЦА ПОД ЈЕДНИЈЕМ ВИДОМ (ОБЛАНДЕ).

Написао **Исидор Метељински**, протојерей

РУСКОГ ПЕРЕВОДА **Монах Нићифор.**

BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Питање о увођењу пријеснијех хљебова у свету тајну причешћа више је вјекова занимало много богослова, и латини су се вазда старали и извијали, да оправдају тај свој неправедни — новоуведени поступак, будући су за толико вјекова, као што ћемо доцније видјети из њинијех личнијех тврдња, и они ову тајну вршили, као год и православни, на квасном хљебу.

Прво питање, т. ј.: на каквом је хљебу Христос установио св. тајну Евхаристије, предузео је био да ријешити познати професор г. Хволнсон, који је међу осталијем рекао, да је ово питање неколико вјекова занимало највише богослове, и опет је остало неријешено све до данашњег дана. Но и г. Хволнсон поред многијех својијех навода, претпоставака и закључака наишао је на препреку, на текст јевангелиста Матеја, који говори: „У први дан пријеснијех хљебова иступише ученици к Исусу, говорећи: гдје ћеш да ти зготовимо пасху да једеш?“ — Са овим је пак јевангелистом писао у ствари једнако Марко и Лука, а по мишљењу г. Хвалинсона, противно јевангелисту Јовану (13, 1). У таквом случају г. Хволнсон, да би постигао предузету цијељ, и да би сагласно сва четири јевангелиста, (о

дану кад је Христос установио пасху) намисли исправити, или боље рећи изврнути и уништити свештени текст, и узети за основу предузете цијељи својеволјно њим сачињени оваки текст: „Први дан празника пријеснијех хљебова приближио се, и приближише се ученици к Исусу и рекоше.“ — Да је г. Хволсон обратио пажњу на особиту у јевангелиста употребу ријечи „первый“, не би му било потребе светотатски се дохватати насилног извртања свештенога текста, са очигледним и жалосним за хришћане саблазном. Јасно је, ради пуноће ријечи, као што је изложена у тексту јевангелиста Матеја, да ријеч „первый“, собом претполаже (барем) ријеч „второй“, јер у противном случају у идућем периоду (какав се разумије јасно у казаном тексту) не би било свезе ни логичног смисла; због тога са пажљивим погледом на ријеч первый истинито се доказује, да су пред страдањем Исуса Христа, због узрока падања празника пасхе уочи Суботе, т. ј. у Петак и ради преношења овога празника због раздвојеног обичаја међу Садукејима и Фарисејима, била два уочи празника, или два дана пријесних хљебова: један за Галилејане, у четвртак, а други за Јерусалимљане и остале палестинске Јудеје у петак, и да је у први дан*), Библиотека Христос послао два своја ученика, да му због празника дођу до њих, да је Његово вријеме близу (Мат. 26, 18), те тим пријем казао, да ће је јести исти дан и то раније од Јудеја, и Он ју је и јео исти дан и установио тајну Евхаристије на квасном хљебу, али ипак Он тим није нарушио нити обичаја Фарисејског, нити закон Мојсеов, јер су Јудејци Њега рачунали за Галилејанина, а Јудејци су пренијели празник пасхе у Суботу, те по томе Христос је могао своју пасху без нарушења закона држати на квасном хљебу, заједно са овим пошљедњима, пошто су Јерусалимљани већ празник имали у Суботу, то у Четвртак још је могао лако бити квасни хљеб на трпези, без да се наруше и обичаји и закон Мојсеов, као што је и учинио, и на квасном — а не на пријесном хљебу — држао Тајну Вечеру и установио св. Евхаристију.

Оно пак што су казали јеванђелисти Марко и Лука о клању пасхалнијех јагњаци у први дан пријесних хљебова ни

*) Дан пријеснијех хљебова, којег се вечером свршавала пасха, није имао таквога значаја, као седмодневни празничних дана пријеснијех хљебова, нити је он био празнични дан, а седмодневни празник пријеснијех хљебова био је особито свечан (Числ. 28, 17—18) и почињео је од петнаестог дана Нисана.

мало не противурјечи овој истини, као што и г. Хволнсон признаје потпуну могућност тога, и то позивајући се на писање талмудиста, јер у случају кад пане 14-ти дан Нисана у Петак, онда се клање јагњаци пасхвалнијех свршавало у четвртак, т. ј. 13-ог дана Нисана (Христијанско Чтеније за 1877-му год, за Јуни. стр. 824—848), са чим се потпуно слаже и О. Архимандрит Ватилије („Страник“ за Децембар 1876 год. стр. 252—253).

И тако, по горе реченоме и пажљиво разгледаноме јасно је, да ријеч у тексту јеванђелиста Матеја „*први*“, сагласност четири јеванђелиста о Тајној Христовој Вечери у „*први*“ дан пријесних хљебова, т. ј. у *четвртак*, не потпада никаквој несхватљивости и сумњи, као год и то, да је Христос установио тајну Евхаристије на квасном хљебу, који још није био забрањен и избачен из кућа, јер се јудејска пасха почињала од Петка вечера, т. ј. уочи Суботе.

Чланак г. Хволнсона („Христ. Чтеније“ за Септембар и Октобар 1875 г.) под натписом: „Пошљедња Пасхвална Вечера Исуса Христа и дан Његове смрти“ препуњен је натегнутошћу његових сопствених предпоставака, а за тим одступања од истих тако, да он готово свуда сам себи противурјечи, а О. Архимандрит Ватилије расисцајући мачем јеванђелске ријечи оно, што је Хволнсон заузлао, наводима из св. Писма и свједочанствима древнијех отаца и учитеља црквених, јасно је доказао, да је Христос — сагласно обичају Галилејана — своју Пасху у Четвртак вече, т. ј. 13-ог Нисана („Страник“ за Децембар 1876 год. стр. 249—289).

О томе можемо наћи сагласних одзива и у западних учитеља, на пр.

І. Професер Богословије Јован Сиљеир (о ком ће се на пријед говорити) у коментарима на текстове у том 5-ом, књига 7-ма, глава 14-та, на питање: „Који је био дан пријесних хљебова?“ — и ако баш не говори намјерно, у корист истине, као западни полемиста, поименице указује на своје богослове (које он назива Rupertus, Joannes Lucidus, Gagneius, Jansensius, Maldonatus et late Salmeiron tom. 4. tract 9), који су, како он говори, на основу текста у јеванђелиста Јована гл. 19. ст. 31-ви тврдили, да је Христос јео своју пасхвалну вечеру 14-ог дана Нисана *) (који без сумње почиње од Четвртка вече), а Јудејци

*) Сиљеир и други полемисти „in priori vespere luna 14 in eipiente“ такођер „in eunte“ разумију вече између Четвртка и Петка, а „in desinente“ или „posteriori“ такођер разумију између Петка и Суботе. Том 5, гл. IV. стр. 35.

су пренијели своју пасху на 5-ти дан Нисана, који такође почиње од Петка вече, па к Суботи, јер је предање Јеврејско такво, да ако 14-ти дан Нисана падне у Петак, то онда се мора по сваки начин празник пасхе пренијети на Суботу у 15-ти дан Нисана.“ Али Силвеир, као полемист западне пракције пријесних хљебова у Евхаристији, то предање држи као посредственим или умјереним (*moderniorum*) и против мишљења горе наведених својих богослова, он поставља толико других — противних овоме њиноме мишљењу. Он исти назива дан, у који су послати ученици, да спреме пасху: *Feria quinta hebdomadae Passionis*, т. ј. пети дан страсне седмице, и то по ниже приведеноме латинском уставу цркве, по којему је Понеђелник други дан страсне седмице, те по њему је пети дан Четвртак, а он уз пркос овоме уставу натезе се и објашњава — узалудно, — да је исти дан страсне седмице Петак.

II. Павле — Гаврило Антуан Ордена Језуитског, доктор Богословије око 1755 године, у својој књизи: „Богословље Догматичко и Наравствено,“ у трећем тому о Евхаристији 3-ћи артик, ради разрешења приволи следећа мјеста:

а) Дан смрти Христове назива се петак. По овоме Христос је умро прије дана пасхе. (*Hies mortis Christi vocatur Parasceve Joan. cap. 19. Ergo ante lucam mortuus est die paschae.*)

б) Златоуст у омилији 22, на Евхаристије Иваново, говори, да је Христос јео пасхално јагње прије Јудеја. (*Chrysostomus Hom. 22 in Joan. dicit Christum comendisse agnum paschalem pridie, quam Judaei illum comederent.*)

в) Св. Епифаније у 50-ом чл. против јереси говори, да је Христу требало умријети, по предсказаном у закону, у 14-ти дан (Нисана.) (*S. Epiphaneus, haeresi 50, ait: Christum decima quarta die macturi ex praescripto legis oportuit.*)

г) С. Анзолм на 57-му чл. Матеја говори: по извјесном узроку јасно је, да је Христос умро 14-ог дана Нисана, 13-ог празновао је Своју пасху (*S. Anselmus in cap. 27 Matth. dicit: de certa ratione comparisse. Christum luna XIV. mortuum esse, et luna XIII. suum pascha celebrasse.*)

д) У Израилђана дан Педесетнице био је један педесети од другога дана пријесних хљебова (Лев. чл. 23), по у години кад је Христос умро дан јудејске педесетнице падао је и био у неђељу, као што се јасно види из предања цркве, те по томе други дан пријесних хљебова такође је падао у неђељу, а први дан пријесних хљебова био је у суботу, 14-ог дана мјесеца, или шести дан седмице, у који је Христос и установио

Своју Пасху. (Apud Israeliton dies Pentecostes Judeorum erat quinquagesimus a secundo die azumorum, ex Levit cap. 23. At anno mortis Christi dies Pentecostes Judeorum incidit in diem Dominicam, ut constat ex traditione Ecclesiae Ergo eo anno secundus dies azumorum incidit etiam in diem Dominicam, ac proinde primus dies azumorum in Sabbatum, seu luna XIV. in feriam sextam, et luna XIII. in feriam quintam, in qua Christus instituit Eucharistiam.)

е) Јудејци нијесу јели пасхално јагње 14-ог дана Нисана, једновремено са Христом, него пошље Њега, те по томе кад је Христос јео Своју пасхалну вечеру узео је квасни хљеб, јер се такав могао још налазити у тих Јудеја. (Judaei non comederunt agnum paschalem luna XIV, sicut Christus. sed postea. Ergo postquam Christus comedit agnum paschalem, adhibuit panem fermentatum, nam adhuc inveniri poterat apud Judeos illos).

III. Августујанац Лаврентије Берти околo 1750 год. у својим дјелима о богословскијем наукама (De Theologicis Disciplinis) Том. 3. књига 33. глава I-ва пише овако:

Наш Алоизије Легионенски и његов знаменити ученик Василије Понтијски, са много аргумената доказују, да су се пасхална јагњад јелада прије него је наступио 14-ти дан Нисана, и тако тијем се тачно разрешава оно, што је написао јеванђелист Јован, т. ј. да је Господ празновао Своју пасхалну вечеру прије празника пасхе, а расјет је у пасхални дан Петак (Parasceve,) и то не у свечани дан, него у будни, кад је слободно било онтуживати, судити, продавати, куповати и т. д.. (Aloysius noster Legionensis, ejusque insignis discipulus Basilius Pontius contendunt argumentationibus pluribus, maetatum agnum luna decimaquarta ineunte, quia statuta sententia, obvio planoque sensu explicantur, quae scribit Joannes Evangelista, Dominum celebrasse caenam postremam ante diem festum paschae, crucique affixum in paschatis parasceve, nec in solemnifesto, sed in hebdomadi die, in qua las erat accusare, exercere judicia cunctaque emere ac vendere et caet). Иза овога Берти излаже своја натевања и наводе противу оних, који су говорили, да је због узрока преношења Јудејске пасхе у 15 дан Нисана, Христос празновао своју пасхалну вечеру у 13-ти дан Нисана, т. ј. једновремено са Галилејанима, кад још није био забрањен законом и избачен из кућа квасни хљеб.

Тако јасно и отворито, тако не баш благонамјерно, противници чистога Источно-Католичког вјеровања у јеванђелске истине, свједоче, и потврђују, и свједочанствима учитеља своје цркве пружају право знање о дану пошљедње вечере Христове, и

тијем самим обличују себе, да су одступили од правога свршавања св. Тајне Евхаристије на квасном хљебу, које се практиковало још од почетка те саме установе њене. К овоме се може праведно рећи, што и ако се противници јеванђелских истина натсжу силом својих навода, да побију и опровргну свједочанства и тврдње својих предходника, али само набрајање њихових јасно свједочи, да су те истине постојале и ријечју и у писмима у тих учитеља у Васионској Цркви, и нијесу изнешене као предпоставка ради разрешења, као бајати, да су нас жељели увјерити у томе. Поврх тога заслужује пажљивога погледа и та околност, што су сви западни полемисти, који су поменути и који ће се овдје поменути, осим кардинала Гумберта, устали са својим огромним списима на жестоку борбу околу половине 18-ога вијека: није ли то јасно свједочанство и доказ, да је у течају дугога времена Хришћанства свршавање св. тајне Евхаристије било по обрасцу Христовом, на квасном хљебу, и није било мијењато, ушљед чега и није било никаквог препирања о томе предмету раније једанајестога вијека, него само у доцније вријеме, и то због што се латинско свештенство удаљило од истог мјеста Васионске Цркве; они су свој засебни логор почели водити читавијем ендецима списа противу православне цркве, које су писали са вјешто уплетенијем силогизмима, неутврђенијем на св. писму, са којима су они успјели привући на своју страну оне, који нијесу познали снагу Слова Божијега.

Вријеме и начин установе св. тајне Евхаристије нашим Спаситељем јест дјело *Премудрости* и *Разума Божијега*, а тога ради, да ствар, и вријеме установе ове буде што јасније и очигледније, најправилније је, да се обратимо к св. писму, које овако свједочи: „Во утрїи же день, еже по Пятцѣ, собращася архиерее и фарисее къ Пилату глаголюще: повели утвердити гробъ до третьяго дне“ (Мат. 27. 33—34). „И уже поздъ бывшу понеже бѣ пятокъ, еже естъ къ субботъ приде Јосифъ, отъ Арїматеа, вниде къ Пилату проси Тѣлесе Іисусова“ (Марко 15, 43). Сей — Јосиф — приступи къ Пилату, проси Тѣлесе Іисусова“ — „и положи во гробъ“ — „и день бѣ Пятокъ и Суббота свѣташе“ (Лука 23, 22—24). — „Понеже бѣ Пятокъ, да не остануть на крестѣ тѣлеса въ Субботу, бѣ бо великъ день Субботы, молиша Пилата да пребїють голени и возмутъ (Јован 10, 31).

Као што се види, тако су јасна и потпуно задовољавајућа свједочанства четири Богом надахнута јеванђелиста, да је смрт и погребене Христово било у Петак, 14-ог дана Нисана, а празник Јудејске пасхе да је тек иза тога наступио и то 15-ог дана Нисана. По томе јасно излази, да је Христос пошљедњу вечеру свршио прије своје смрти, и то 13-ог дана Нисана, у Четвртак, кад је без икаква нарушења закона и обичаја још био у кућама квасни хлеб.

Поврх тако јасних и сагласних свједочанстава сва четири јеванђелиста, којима се најбоље и оцрвтава неправилно мњење западнијех учитеља и њихове тврдње и приче, о првом дану пријесних хлебова, о који су се они спотакнули, па за тим тврде, да је бајаги Христос свршио Своју Вечеру у почетку самога празника на пријеснијем хлебовима, ми противу поставићемо још овдје њину сопствену примјену у служби и обредима извјештаја о стању, мјестима и раду Христову за 6 дана до Његове Крсне Смрти, коју примјену и до данас држе, а о томе ево како јеванђелисти приповиједају. Исус Христос шест дана прије пасхе био је у кући Маријиној и Мартиној (Јован. 12, 1); сјутра дан, т. ј. 9-ти дан Нисана, — Хришћанска Недјеља Цвјетна — иде у Јерусалим (Матеј. 20, 17—21; Марко. 14, 14; Лука. 19, 41—45; Јован. 12, 12), — у Понедјељник, 11-ог дан Нисана иде опет из Витаније у Јерусалим (Матеј 21, 17—23; Марко. 11—25; Лука. 20, 1). — у Уторник, т. ј. 11-ог дана Нисана — опет је ходио у Јерусалим (Марко 11, 27).

(Наставиће се.) *Нол 294 ој стр.*

— 32 —

ПА Ж Њ А П А Ж Љ И В О С Т.

Један од најглавнијих педагошких захтјева за основно образовање јесте развијање пажње, с помоћу које ће се у дјетињој души створити јасне преставе, које ће се моћи по вољи удруживати, репродуковати и т. д. Дакле, пажња је основа памћењу, и тим се начином дијете учућује на познавање спољашњег и унутрашњег свијета, о коме је дјечије знање врло скучено и много што-шта запамћено је површно или погрешно. С тога је задатак основне школе, да о овој душевној радњи

води строга рачуна. Према томе учитељев је задатак, да нај-прије позна ступањ дјечијег интелектуалног развитка, те онда школском наставом да обнови, допуни и по потреби измијени све до тада стечено знање, док се у дјечијој души учврсте јасне преставе о потребним предметима.

Зна се, да дијете у првим годинама има врло мали број престава, зато га је потребно излагати јаким утисцима, али при томе морамо га увијек упућивати на посматрање онога, о чему мислимо створити преставу у његовој души. Па ни пажња није ништа друго, већ таква душевна радња, у којој се наша свијест бави оном преставом, која се истакла у нашој свијести над свим осталим преставама. Ово истицање поједине престава може бити и онда, када се с овом у исто вријеме — једновремено појављује много других престава у души дјечијој, али свијест бави се само том једном, а све остале морају бити тамне. Главни фактор, који чини, да се престава о једном предмету истакне у нашој свијести изнад свијех осталијех, и да се наша свијест занима том једном преставом, јесте јачина утисака, из којих постају такве престава; но често пута ово уздизање престава зависи не само од интензитета утисака, већ и од квалитета тако, да ће бити код та наша свијест бити заузета извјесном преставом, која од интензитета утисака много слабија од осталијех, које се једновремено појављују. Тога ће бити само код одраслих, гдје има хотимичне пажљивости, а код дјеце ређе, јер дјеца живе под чулним утисцима, због тога при васпитању морамо се увијек руководити начелом очигледности. О апстрактним стварима не смије бити ни говора, пошто дијете и по самој природи много фантазира, те би се тим пошло у крајност, гдје разум нема никакве контроле над фантазијом. Дакле, пред дјецом треба, у колико је могуће, говорити о конкретним стварима, које су приступачне његовом интелектуалном развитку, очигледним предавањем од апстрактног треба правити конкретно и на пошљетку упућивати га на разматрање појединих елемената неког предмета, и тек тада наставник може рачунати на успјех. Таквим руковођењем дијете ће доцније почети само да обраћа пажњу на предмете, о којима је силом јаким надражаја из спољашњег свијета добило преставу и на остале њима сличне. Овим начином дијете прелази од нехотичне пажљивости ка хотимичној или вољној пажљивости.

Хотимичну пажњу можемо захтијевати од дјце, која су дорасла за основну школу, но при томе никад не смијемо испу-

Пошто се зна, да је дијете у почетку часова најспособније за сваки умни рад, то се треба постарати, да се распосред предмета учини такав, како ће најприје доћи тежи предмети, па онда све лакши и лакши.

Ако учитељ има више разреда, онда му је потребно отпочети рад са најмлађим разредом, али прије него отпочне рад мора заузети таково мјесто, одакле ће моћи једнако пазити на сву дјецу. При отпочињању рада ваља му пазити, каквим ће тоном, јер га сва дјеца неће моћи ни чути, нити разумјети, и такво ће предавање бити веома млитаво; а такођер не смије ни високим тоном отпочети, јер такво ће предавање постати монотono. За одржавање пажње, најбоље је, дакле, отпочети предавање мало нижим — умјереним тоном, па при даљем предавању показивати сву већу живост.

Осим напријед споменутих један од најглавнијих услова за одржавање пажње јесте давање општих питања; учитељ, дакле, треба да даје питања, која ће се односити на све ученике, те никако не смије забављати се са једним дијелом ученика, а на остале заборављати.

Пошто учитељ треба да је украшен свима оним особинама, које мисли развити у својим васпитаницима, то и у овој прилици треба да је украшен том врлином пажљивошћу. Та његова пажљивост поглавито се састоји у томе, ма каквих недаћа имао у свом животу ван школе, у школи треба да је свагда прибраних мисли. Будући такав, он ће бити свјестан свога задатка и знаће отклонити и најмање сметње, које чине дјецу непажљивом.

Но често пута има тако јаких сметња, које учитељ није у стању отклонити, па не само што их не може отклонити да му у раду не сметају, већ исте му спречавају сваки правилан рад. Те сметње долазе поглавито ушљед посве неподесних учионуца, које су тако уређене, да би смо их с правом могли назвати мучионицама. У таквим учионицама не може се ни приближно рачунати на пажњу дјечију, пошто у њима преоблађују такве непогоде, да сва дјечија пажња мора бити на њих скренута. Учитељи, којима је пало у дио, да буду у таквим учионицама, ако се не би постарали, да се најстрожије придржавају свих педагошких захтјева, онда њихове школе, мјесто да буду расадници њихове дјеце, биће расадници умних и физичких богаља.

Ако се, дакле, учитељ буде придржавао напријед речених захтјева, онда ће и поред свих сметња постићи оно, чему тежи;

он ће бити у стању заинтересовати дјецу за извјесни предмет, те ће вјештим руковођењем од нехотичне пажње у дјецу развити вољу или хотимичну пажњу, те ће се дјеца по неком унутарњем нагону одавати истраживању нових истина на основу стеченог знања. Таквим руковођењем код дјеце ће се развити воља за правилан и самосталан рад, дакле, развиће се саморадња, и тек онда можемо рачунати, да је основна настава постигла свој задатак.

Многи од нас сматрају дисциплину као најсигурнију подлогу за одржање пажње код дјеце. Неоспорни је факт, да је дисциплина моћан чинилац за одржање дјеце у пажљивости, али, разумије се, она неће никада имати праве вриједности, ако се добија тјелесним казнама, што најчешће бива. Тјелесне казне као принудне мјере за одржавање добре дисциплине ријетко ће служити као основа пажњи, чиме би се имала развити воља за рад, већ чешће нас доведе у најопаснију крајност, гдје се у дјецу појави равнодушност наспрам науке и кажњавања, и онда је све пропало. Пропало је велимо с тога, што таквим начином нећемо никада бити у стању довести дијете до тога, да оно само осјети вољу и радост при истраживању нових истина, већ или ће се у њему развити равнодушност наспрам учења, или ће, не по некаквом унутрашњем нагону, већ под утицајем присилних мјера, — принуђено бити да учи само оно, што мора. Таквим, дакле, начином о саморадњи не може бити говора, а чим нема ње, онда је циљ основне наставе промашен.

Вук Р. Масловарић.

БЕСЈЕДА У ПЕТУ НЕЂЕЉУ ВЕЛИКОГ ПОСТА

(о страстима)

(говорио у сабор цркви Метеричкој Илија Јовићевић, свештеник.)

„Аще же око твое десное соблазняетъ тя, изми је, и верзи отъ себе: И аще десная твоя рука соблазняетъ тя усѣцию и верзи отъ себе.“ (М. 5. 29—30).

Сваки човјек, као што вам је то из искуства познато, труди се и ради, да што већма своје тијело одржи у добром стању, с тога се што може лакше храни, и обукује на се хаљине, које чувају његово тијело од

повреде спољашвијех утицаја. Таква њега и пажња, коју ми поклањамо нашем тијелу, потпуно је оправдана по ријечима св. Писма... „Никтоже бо когда своју плст̄ възненавидѣ: но питаеть, и грѣеть ю, якоже и Господь прековъ:“ (Еф. зач. 330). Но поред његовања свога тијела, света и неизоставна је дужност сваког човјека Хришћавина, да се постара, да и душу своју обуче у одијело, које ће је кадро бити чувати од грјеховне повреде, без које би на вјечна времена следило се њено свето биће Вама то, моји драги Хришћани, можда чудновато изгледа, како да се душа обукује, и које је то душевна одјећа!

Прва и најпотребитија хаљина, у коју треба да је обучена свака хришћанска душа, јесте — *љубав*. Без ове хаљине свака би хришћанска душа била нага, и по раздвоју тјелесне заједнице таква душа не би могла имати мјеста ће и душе обучене љубавном одјећом, и као таква, остала би на сва времена стидна, јадна и жалосна.

Поврх ове хаљине, која покрива наготу хришћанске душе поставља се друга, која има то својство и задаћу, да грије нашу душу, да се не би иста следила упливом студнијех грјехова, који душу нашу отежавају у времену њеног привременог борављења на овом свијету. Та света хаљина, јесте — *вјера*.

Трећа, која обухвата обје прве, и која, као непробојни оклоп чува и задржаје топлоту, која од вјере произлази, јесте — *надежда*. Љубав, вјера и надежда јесу хаљине, Богом одређене, у које треба да је обучена свака хришћанска душа. Без овијех хаљина не може душа остати у свом дјеловању, као ни тијело без свемога својетвѣнијех. Ово су, дакле, у главном хаљине хришћанске душе. Да се не сећете друге, које с овијема душу, то мило божје чудо, украшавају, као адем круну, а то су: скромност, милостиња, стрпљење, добросрдачност, побожност и т. д. Одијело, којијем одијевамо наше тијело, разне је вриједности, тако, да сиромаш, као што вам је познато, није у стању обући своје тијело у одијело какво на себи носе богаташи. Са душевном одјећом сасвијем друкчије стоји, одјећа ова врло је цијене, њу може добити сиромаш, као и богаташ, за њу и не треба новаца, јер се она и не може за новце добити. Одјећа ова добива се једино "примјернијем владањем, сагласнијем с правилима наше свете цркве. Пошто је ова одјећа посве јевтина, а од пријеке је потребе души за њен опстанак, то је свију вас света дужност, да душе ваше њоме одјенете. Одјенуте ваше душе овијем хаљинама, остаће на свагда здраве, крјепке, веселе — једном ријечју свете.

Тјелесно одијело, најскупоцјеније вриједности, којијем се само могу богаташи одијевати, ни из далека се не може сравнити с душевнијем одијелом, које сваки, како рекох, без новаца може добити.

Најраскошније одијело, којијем се човјек одијева, с временом овеча, раздере се и нестане га. Душевно пак одијело није одијело времено, него вјечно, оно се не да раздријети; њега не може ватра изгорјети, ни вријеме разрушити — оно је непропадљиво. Ово свето одијело чува душу док је у заједници с тијелом, као праву слику Бога, и доцније је предаје, као такву, Богу на истину. Запитајмо се сада, драги Хришћани, да ли сваки од нас свом снагом и вољом тежи, да облачи своју душу у ово тако свето и непропадљиво одијело? На жалост, могу рећи, да је таквијех врло мали број, а већина, по своме слободоумљу, или, боље рећи, безумљу, облаче

своју душу у одијело, које се по облику, происхођењу и трајности далеко разликује од првашњег.

Одијело то јесу тренутне насладе, којијема се безумни људи неразумно предају, као: пиће, љеност свађање, оговарање и овијем подобни пороци. Као год што густе облак засјени сунчане зраке, да не могу допирати до нашег тијела, тако и ово, како ћемо га назвати, сатанско одијело својијем притиском спречава благотворне зраке јеванђелског учења, да не могу допријети до наше душе, забашурујући је обманама и разнијем посласицама све догле, док је одвоје од тијела и упуте је у вјечну муку. Но већина људи чини ове погрешке ушљед тога, што не знају право одређење човјека хришћанина. А ја вам кажем, да наш живот овђе на земљи није ништа друго, него једно дуго путовање, које је испреплијетано разнијем странпутицама, узгорицама и низгорицама. Странпутице, које човјека свраћају са праве стазе, а воде га у вјечну провалију, јесу *пороци*, које вам мало прије напоменух.

Што су опасне болијести за тијело, то су пороци за душу. Као год што разне болијести измијене облик тијела човјекова и могу га уништити, тако исто и пороци измијене облик наше душе, те се у мјесто анђелскога појави сатанског, и тако душа на сва времена изгуби заједницу с Богом и савршено пропада. Будући сте ви чланови свете цркве, а нашљедници царства божијег, то се од вас тражи као од слободнијех и разумнијех створова, да имате толико снаге, храбрости и уздржљивости, с којом сте се кадри попети на ону духовну висину, одакле ћете све пороке под собом са презрењем **NATIONAL LIBRARY** наше душевне снаге, св. Писмо највеће је благо за сваког човјека хришћанина. Оно је свети љекар, који прописује спасоносне **BIBLIOTEKA** лијекове за све наше душевне слабости и пороке, који нашу душу у **CORNE CORE DURDE** црно завијају; на ово какав нам спасоносни лијек пружа за ове наше душевне слабости, које **СЕРБИЈА** страсти називају: „Аще же око твоје десноје соблазнеть ти изми сѣи верзи отъ себе, и аще деснаи твои рука соблазнеть тя, усѣци ю и верзи отъ себе.“

Ове ријечи св. Писма не треба разумјети тако, да ако ми по слабости упаднемо у гријех, да морамо извадити десно око или одсјећи десну руку. Св. Писмо овдје срањује тјелесне насладе и уживања, да су исто тако човјеку драге, као десно око или десна рука. Но и ако су човјеку тако драги тјелесни пороци, то он, свјестан свога положаја пред Богом, мора их сасвијем од себе одстранити, као непријатеље, од којијех му очевидна пропаст грози.

Стара, а и новија мудрост човјечанства, признаје велику теготу господарити над својијем страстима; лакше је с пола свијета владати, него ли са својијема страстима; на основу чега и народна пословица каже: „Највеће је јунаштво себе савладати.“ Но свију нас је света дужност, кад бисмо опазили на себи или на својим те зле непријатеље човјечанског достојанства, да противу истијех поведемо словиту борбу, те да помоћу благодати божије изађемо као побједиоци.

Ништа жалосније и презрења достојније пред очима правога човјека није виђети, него човјека савладана страстима. Који човјек себе допушти, да њиме овладају страсти, тај се више не може звати правијем човјеком, јер је код њега изгубљено све, што је човјека достојно. Савјест, то свето мјерило човјековијех осјећања, по ком човјек треба да управља свој живот, код човјека савладана страстима изгорјела је у пламену његовијех страсти,

и њен свети глас на свагда је умукао. Разум, по ком се човјек уздиже над осталијем створовима, и по коме треба да управља своје мисли, жеље и осјећања, толико му је затупљен, да њиме не може дознати, да се његово несрећно биће налази у вртлоу страстнијех валова, који пакленом пјеном заплускују његову под смртнијем ранама издишућу душу. Страстни људи убијне су свога тијела, душе и имена. То су хумоиси, то су божји одпадници за све, што је свето. Они, као такви, издајце су своје породице, друштва и државе, у којој живе. А како нијесу, кад у њих ни отац, ни брат, ни пријатељ, ни надлежни старјешина не може имати повјерења и јаког ослонаца? Они су залуду живи, јер живе једино да годе својој страсти, која је сотонскијем чаром заслијепила њихове очи, да њима нијесу у стању виђети блато, у ком су се до ушију заглибили. Страсти су им запушиле уши, да њима нијесу кадри чути глас савјести, која их жалоснијем гласом дозива, да се од заблуде врате на пут божијег спасења, једном ријечју: то су слијепци код очију, а глухи код ушију. -- Е па каква мора бити њихова прна душа, којој је средством ових непријатеља прекинут сваки саобраћај са светијем божјијем установама? И она мора бити и остати на сва времена прна и слијепа. Страстни људи са пријем пороцима опет су божјија дјеца, и Он, као милостиви отац, очинском бкагошху и неописанијем стрпљењем очекива од таквијех покајање све до пошљедњег тренутка њихова овоземног животога, па по покајању да их тако препорођене на ново пригрли и још боље обљуби, ка' но отац давно невиђеног сина. Страсти су смртни гријехови само за оне, који без покајања у њима испуште своју душу, кад такву насљедницу неситое пакла. Видите, драги хришћани, какве гдне пошљедице очекују оне људе, који се по својој немоћи одају тјелеснијем пороцима.

Сад вам са овог св. мјеста препоручујем да се клоните страсти, као жива огња, како бисте на овом свијету били срећни, а на оном блажени, јер вам ја то свом мојом душом желим. — Амин.

О СВЕТОЈ НЕЂЕЉИ.

Богољубива браќо!

Савјесна ме жеља побуђује, а и дужност ми свећеничка налаже: да данас с Вама са овог св. мјеста говорим о светковању св. неђеље. Господ Бог, давајући закон пророку Мојсију на двије камене плоче на гори Синајској, строго нам заповиједа у четвртој заповиједи свога закона, да смо безувјетно обвезани светковати сваки седми дан (т. ј. св. неђељу).

Сад узмимо на ум, да се цио седми дан посвећује Богу на службу, а ниједан дио од њега не смије употребити на свој домаћи посао. Добро ће бити да споменемо и то: празник почиње одмах с вечера уочи дана, а свршује се на сами празник у вече, то свједочи и књига „Типикон.“ Неки говоре, да је тешко све вријеме за 24 сата посветити Богу, јер неки час треба човјеку, н. пр. да се умије, руча, вечера и проспава и т. д. А зар

не може човјек облачећи се лијепо мислити? и тако чистом преобуком одати част Богу и св. храму.

Зато је и данас обичај, те ми штедимо најљепше хаљине за празник: треба знати, да је и ноћ уочи празника света, па треба и да мање спавамо у свечане поћи уочи празника, као што рађаху хришћани у стара времена. У старом завјету Јудеји су светковали суботу. Па како су били побожни? они се нијесу ни од непријатеља бранили у дан суботни, и тако их је један пут погинуло до 1000 људи, који се нијесу шћели бранити у пустињи за вријема гонења цара Антиоха. Један Јудеј се у суботу усудио купити дрва; јудејски га закон осуди те га каменују. Да је св. неђеља исто, што је била субота, мислим да вам је свијем познато. —

А св. Еванђелије умекшава нам закон о празновању св. неђеље и говори: „који је од Вас тај човјек, кад му овца, коза, говече или које друго живинче упадне у јаму, па да га не извади у свечани дан? Заиста би онај човјек био гори од живинчета. јер је свака неђеља човјека ради, а не човјек неђеље ради.“

Из тога ми изводимо ово правило: у неђељу треба радити оне послове, који су пријеко потребни и по оне, који би коначно пропали онога дана.

Треба знати да св. писмо строго забрањује радити у неђељу они рад, који се може одложити за понеђељник, и за такве Бог громовито пријети, говорећи: „пустићу огањ на њих и погорјеће им куће и све њихово.“ Треба знати, да је сваки седми дан, т. ј. св. неђељу, Бог осветио својим славним Воскресенијем из мртвијех.

Ми треба да не посматрамо св. неђељу као дан славног Воскресенија Христова, као дан радости која довијека траје. — Неки од нас раде и у свечане и неђељне дане, остављају св. јутрењу и летургију, па одлазе неки на пазар, а неки у трговину, а неки опет у механе и на забаву. Питам Вас, драга браћо, је ли то побожност хришћански?! Зар је мало 6 дана за трговање и теживо! Него и у седми дан радити, те товарити гријех на своју душу, и зар се смије преступати заповијед свемогућег Творца, који је сваки седми дан осветио.

Уочи неђеље или празника, кад већ црква почиње светковати, свршајући вечерњу, кад су наши стари хришћани долазили на Богослужење, па треба и ми као њихови потомци да тако радимо, да се прођемо од радње чим на св. храму огласи звоно позив православнијех хришћана на Богослужење, па да се побожно Богу молимо и да идемо у цркву на молитву. У свечане дане треба да богоугодна дјела творимо, да не тражимо много забаве ни весела, а да се не упуштамо у онака дјела, која су Богу мрска, па у те дане не треба ни да кога вријеђамо.

У будуће у кога није савјест покварена, већ слободна и отворена, тај нек се добро промисли о оном, што је до сад речено, па нека у свечане и празничне дане радо и прилежно у цркву иде, и нек се на боље од себе угледа, те да не буде роб својијех грехова, већ нека будемо слободан на страшном суду рећи праведном судији Господу Исусу Христу: Ево нас, Господе! ми смо испуњавали заповиједи твоје, те да се удостојимо онијех значајнијех и слаткољепнијех ријечи Христовијех кад рече: придите благословени оца мојега, и наслиједите царство небесно, које је за Вас приправљено од постања свијета. Амин.

У ман. Добрићеву, 7 јуна 1897.

Леонтије Никовић, јеромонах.

ЗНАЧАЈ НАРОДНЕ ШКОЛЕ И НАРОД. УЧИТЕЉА

И

ВАЖНОСТ ПОХАЂАЊА ШКОЛЕ ЗА ВРИЈЕМЕ НАСТАВНОГ РАДА.

Школа је свуда у опште, као културна установа, од великог значаја, али међу свим осталим школама, народна основна школа као да је куд и камо од већег значаја, пошто је она темељ свему даљем и вишем знању и образовању.

Школа је храм, из којег људи износе двије највеће благодати у животу: истиниту науку и људско васпитање; дакле — расадник мудрости, морала и побожности — то је школа, у којој се тече истинита наука и људско васпитање, а то су двије најјаче чињенице и у друштву и у животу; то су двије најмоћније силе, које човјечанство држе и руководе својој цијели; тој сили клања се сваки од најпростије сељачке колибе, па до круноносне главе, јер та сила је узрок свему ономе, што је човјечанству нужно за сигурни и достојни опстанак, јер ће је наука и васпитање, ту је образованост и просвјета; ту је побожност и моралност, ту су сва средства и начини, који су потребити друштву да живи и ради. — Па из високог значаја те народне основне школе, као културне установе првога реда проистиче и врло велика важност учитеља народнога, као душе те установе.

Високи значај школе народне и њеног носиоца (учитеља) сасвим је схватио отац и просветилац Црне Горе Њаз Никола I, који старајући се, да Црна Гора одржи мегдан и на пољу просвјетном, као на пољу бојном, узвикује у то име говорећи: „кућа са родитељима и школа са учитељима треба да нам осигурају народни напредак у сваком погледу.“ — Наведене ријечи Њаз-Пјесника јасно нам показују, колико високо цијени народну школу и народног учитеља.

У нашем народу из дана у дан опажа се виша воља за школу, и увиђа се, да народна школа и народно учитељство јесу једна од првих чињеница, која по свом положају може највише да учини за ширење народне културе. Истина, да може, само кад хоће, а да хоће, то јасно показује пошљедње вријеме од назад неколико година, кад наше учитељство са јаком вољом и истрајним радом подиже народну школу на лијепи степен и глас, те налази све више признања и уважења, па чак и код оних, који до скоро ту са омаловажењем о њојзи и о учитељском раду у њој говораху.

Не може се данас ни из далека посумњати, а да се учитељство јако томе не весели, кад види, да наш народ све се више и више одушевљава за своју школу и учитељски рад у тој школи.

Констатујући факт, да се у нашем народу све више учвршћује љубав и увјерење о овом високом значају, као и важности школе и учитељства народног, па тако исто да се и љубав и поштовање према школи и учитељству гаји, надати се с пуним увјерењем, да ће учитељство са савјесним и поштеним радом како у школи, тако и изван ње, стећи у народу још више љубави, поштовања, а код надлежнијех признања. — Наш народ,

као што час прије рекох, већма се опија овим расадником и његовим радником, те жели и више часова посветити у томе расаднику, гледајући сопственим очима, како се младе биљчице у њему узгајају, као и слушајући, како су се неке већ развиле и до свога плода доспјеле, али, да ли је овај расадник вагда приступачан и отворен и оним, који Бог зна немају какве научне спреме, а опет желе? —

У овом питању, које ми даде повода овако јавно говорити, у једном колегијуму учитељском, нијесмо се могли потпуно разумјети, а камо ли сагласити, поставивши за предмет ово питање: да ли је похађање школе за вријеме наставнога рада од изаслатих посјетилаца, од стране Ћачкијех домова оправдано, или не?

У овом друштву оваква похађања одобравали су једни са разним доказима и разлозима, а други, на против, разним узроцима и од туда добивенијех пошљедица — одбијали и са свим противу били, само допуштајући приликом читања мјесечних биљежака и родитељских скупова, да могу и морају долазити.

На страну пак оних, који ова похађања с васпитног гледишта одобраваху, потпуно сам се и ја саглашавао, па из двојаког мишљења о овом питању, при ком се не могосмо ни разумјети потпуно, а камо ли сагласити, постарао сам се према могућству и границама постављенога питања ово питање на јавност изнијети, у намјери и са жељом, да би и други о овом, по мом мишљењу, врло важном питању проговорили и изнијели, да се види, ко има право.

Они, који су одбијали похађање, као доказе за то наводили су: да таква честа похађања била би одређ велике сметње школској настави, јер чим би случајна особа прекорачила школски праг и стала с особитом пажњом пратити појединце и њихова питања и одговоре, да ће дјеца доћи у неко изванредно душевно стање, узбуђују се, побуће их нека непријатна бојазан, те дођу као у неко посве изванредно мјесто и друштво, у које дотле не долазаху, те овакви потреси душевни бивају сасвим штетни за наставни рад, па и за саму дјecu; што оваквим похађањем мора се вагда најмање од 15—20 минута од наставнога рада изгубити; што оваква похађања немају никакве сврхе, па најпослије никаквога смисла, те би их или сасвим требовало забранити, или бар на најмању мјеру ограничити. Ово мишљење, по мом схваћању, учинило ми се погрешно, те ми пружи прилику, да овако јавно изнесем своје мишљење и назоре над њима.

Учитељски је рад један од најмучнијих и најтежих радова, како по свом позиву, тако и по раду, јер од неразумне дјецe хоће да друштву предаје достојне и честите карактере; хоће, да преда будуће ваљане грађане својој отаџбини, испуњене патриотском љубављу за све оно, што је држављанину свето и мило. У толико је овај рад тежи, што школа у свом раду не налази потребног помоћника од стране родитељске куће, него шта више често пута чини такве сметње и препреке у његовом раду, па уз велику и свету дужност његову сваљива му се на леђа терет родитељскога позива при васпитању свога подмлатка, за то није ни чуда, што јадни учитељи вагда један другом се туже, да се кућа ни мало не приближује школи, нити да једно друго познаје, те и нема оног сагласја међу кућом и школом, које се иште, те ни хармоничног васпитања, него често пута из незнања и познавања кућа сруши оно, што је школа с великом муком саградила и урадила.

Ова тужба, по мом схваћању, сасвим је основана на потпуном разлогу. Па да видимо, да ли није учитељу и добро-дошла свака таква прилика, која води зближавању ова два чиниоца у васпитној настави? -- Зар учитељу може што криво бити и смије се тужити и противу родитељске куће у овом погледу говорити, кад му чешће пута изаслати посјетиоци долазе од стране ђачких домова, који, истина, не носе, назив какве стручне спреме, нити имају каквог углађеног понашања, ни естетичног облачења, али пак којима није ни намјера, да оцјењују учитељски рад и да чине случајне примједбе и дају дотичне опомене, него једино то: да својим сопственим присуством се увјере о раду и напретку своје дјеце, и да дознаду, како се владају и да ли су кадра у њиховом присуству одређене задатке показивати свом учитељу без бојазни, коју дјеца обично имају, као да им је то урођено.

До душе овдје у прва похађања потпуно се саглашујем, да ће дјецу обузети нека бојазан и да њима неће више владати оно дотадашње расположење душевнога стања, које и у будуће би се пренијело при свим таквим приликама, кад би ова похађања била посве ријетка и као случајна, те се би управо и узела као неки случајни догађај тога часа у школи. Но кад би ова похађања бивала што чешћа, а учитељ би представио ђацима, да то није ништа тако необично, онда та бојазан би сасвим ишчезла, а узрујаност ни најмање не би се код ученика примјетила, а особито онда, кад учитељ сам собом буде умио владати у тијем приликама: ако се буде хладнокрвно показивао, да се на самом њему не да опазити ушљед долазеће особе никакве промјене, онда ако сам учитељ буде се још горе поднио од његовог ученика, онда ето још горега зла.

Ако при таквим приликама сам учитељ постане нервозан, промијени се, почне другачијим начином предавати, другачије испитивати, другачије кретати се; промијени тон у гласу, израз у лицу, једном ријечи постане сасвим други човјек, којег догле не бијаше — тада се јасно по себи разумије, да и његови ученици сасвим ће нешто друго постати, те све ове промјене на првом погледу моћи ће се на ученицима примјетити, а што је још горе сам учитељ у таквим приликама много изгуби од свога ауторитета лако пред присутном особом — тако више пред млађаном дјечицом, која собом односе јаке упечатке учитељеве расијаности и узбуђености.

Да се пак не би овакве и овим сличне прилике чешће пута догађале, те се пренијеле на дјецу и послје школовања у даљем узрасту, којим путем, ваљда, су и на наведеног им учитеља дошле — јасно нам је, да школска врата не смију бити затворена, нити школа забрањивана долазећим особама (изузимајући по више скупове племенске, гдје учитељу треба се умјети наћи), нити се може онда имати и најмањег разлога противу похађања школе, особито кад дотична особа не утиче, нити својим понашањем, нити питањима (што не смије бити без преходног одобрења) ни најмање на наставу и наставни рад, да доведе дјецу у расијаност и душевно растројство, те да поремети дотадашњу равнотежу ума ученикова.

Учитељ на против мора се радовати, кад увиди, да је његова школа побудила такав интарес у родитеља и других пријатеља просвјете, те сваки такав долазак са задовољством дочекује, а учитељ кога у његовом раду руководи чврста воља и племенита љубав његова према школи и позиву његову, тај ће свјестан своје узвишене учитељске задаће вагда ведра чела, бистра ока и одређена погледа међу своју дјецу стати; тога неће никаква таква

прилика дати довести у наведену неприлику, него ће он са свим жаром праве, истините и очинске љубави своје да се дати рада, поуке и васпитања узданице и подмлатка рода и народа свога.

Данашње напредно доба, у ком се из дана у дан све више знања и умјења захтјева од сваког појединог члана друштва човјечанства — то се уједно захтјева и од сваког умно образованијега и развјенијега члана, да свога, који је умно мање развијен или образован, поучи и настави, колико више је могуће; то је дужност свакога образованог човјека, а још више то је дужност човјека, који носи назив на себи народнога учитеља, који по близини, мјесту и начину рада и заната највише може и мора по свом позиву да слиједи данашње вријеме, па да у свакој даној прилици са свим средствима, која му стоје на расположењу, да поради на умном и душевном унапређењу рада и народа својега, како га би тијем оспособио, да што боље одговара својим човјечанским врлинама у опште. Па дакле, по мом схватању, није никако оправдано и основано мишљење, да школа буде затворена, те да изгледа као какав свијет за себе међу четири школска зида, него да родољубивим радом и ван те четири зида поради, дајући свијету прилике, да може видјети школски напредак и да прати учитељски рад, чији рад мора бити отворен приступачан сваком, разумије се, оном, ко буде приступао се и владао у школи и при школском раду, како налажу наредбе и установе власти. Оваквим подужењем не само да се иде у прилог школској настави и васпитању ученика, него се даје прилика учитељу, да сазнаје поједине особе, које су му као доброшло средство за изваћи рад, јер прави учитељ треба да буде у свему учитељ свога народа, па као такав треба да буде у сваком поштенем и добром дјелу међу првима. Он треба бадрим оком да прати сваки поједини покрет, случај, намјеру, како у опште рода и народног, тако и појединца, па на сваком мјесту у свако доба исправљати, савјетовати, поучити и на прави пут изводити, јер кад не би учитељ, а да онда ко ће?

Учитељ тако рећи живи и мре са народом својим; он дијели и добро и зло с њим, те за то треба да је и прави његов помоћник свагда и свађе и ријечју и дјелом својим.

Наведене ријечи да школа полаже темељ свему даљем знању и учењу — темељ тој умној згради — коју човјек мора цијелога свога вијека зидати и проширивати, ако хоће с правом да стане у ред образованих људи, нијесу на празно изречене. Народна изрека: „човјек се до смрти учи“. важи за свакога, али највише за онога, ко је по овоме називу одређен да друге учи, те тај мора прво себе да поучи. Па да ли и овакве прилике и разни случајеви нијесу важне с васпитне стране, јер нужда, непријатељи и околности човјека у даљем кругу уче и васпитавају.

Зар се смије и може противити помоћнику школске наставе и свом добротвору?...

Може само онај бити противан оваквим похађањима, који једино искључиво живи за себе и краде свој рад, гледајући, како ће одржати прописани час, а ни мало га не интересира, да ли ће уродити плодом то сјеме, које сије; таквом је и добродошло, кад је повјерени му подмладак у засебном свијету, а власт му је дозволила „деветоро врата“ на школи; тај се не стара нити промишља, какве ће извести будуће грађане и раднике, какве ли ће у њима карактере укоријенити; с каквом ли ће одважношћу и смјелашћу првом приликом се показати, кад се једног прекрасног

дана тај засебни свијет појави у друштву и свака упре очи с надом и нестрпљивим очекивањем да чује и види, шта се у том неприступачном свијету радило. Такав ће само руке трљати, прсте ломити и разнијем начинима се извињавати, говорећи: „што си се препа! Знаш ти то! ево виђите; Ајде почни с почетка опет!“ и овим сличне изразе.

Нећу овдје даље говорити о његовом савјесном раду и пошљедицама по њег и његове ученике, које свака вало лако може погодити, да само толико велим, да похађање школе није ни одкакве сметње школској настави, разумије се у реченом обиму, нити може бити од штетнога утицаја за рад, него на против може бити од користи, да се доведе у склад школско и домаће васпитање, те да се приближи кућа школи и једно друго колико — толико да познаду, те ће учитељ у школи, а родитељи на дому, имајући у погледу васпитања паралелну задаћу, порадити око подмлатка и узданице, те ће тијем и једни и други временом прибавити себи уживање, чију неизмјерну сласт може само да ужива онај, који има прилике да гледа, како се красно развио и богата плода донио тај рукасад њиховом руком одгојени.

Љубошић, 1 маја 1897.

Петро Н. Калуђеровић учитељ.

NACIONALNA
 ИЗ ВРЕМЕНА ИСУСА ХРИСТА. *)
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 I. CRNOJEVIĆ

Како је Христос изгледао.

Писмо, које је писао Публије Лентуло губернатор Јудеје, Императору Римском, — којим се описује лик Исусов. — То је писмо преведено са латинског, а чува се у породици Цезарине у Риму:

„Чуо сам, Цезаре, да желиш знати, што ћу ти сад причати. Налазећи се овдје човек, који сада живи у великим врлинама, а зове се Исус Христос, и кога народ назива пророком, а његови ученици сматрају га за божанствена, и веле, да је син Бога творца, неба и земље и свега што на њој има и бива. Заиста, Цезаре, сваки дан чују се чудне ствари о овоме Христу: да васкрсава мртве и лијечи болеснике само једном ријечју. — Он је човек осредњег стаса, врло лијеп у лику, а има тако величанствен лик, да они који га гледају, морају га вољети, и бојати га се. — Коса му је добро зрела лешника и затегнута до ушију, а од ушију до рамена земљане је боје, али свијетлија. Од сред чела на глави косу дијели по Назаренском обичају. Чело му је равно, али врло ведро, лице без бора и пјега преливено скромношћу. Поздрвама и уснама не може се ништа замјерити; брада ми је чиста као и коса, није много дугачка, на средини је одијељена. Поглед му је страшан и озбиљан; очи су му као зраци сунчани,

и нико не може право да га гледа због сјаја; кад укорава, застраши; кад опомиње, привлачи љубав и весео је са достојанством.

Веле, да га никад нијесу виђели ни смијати се ни плакати. Руке су му и мишице врло лијепе; у разговору задовољава многе друге, али виђа се ријетко, а кад се деси, врло је скроман, а по изгледу је најљепши човјек, што се може виђети и замислити, пука мајка, која је најљепша млада што се икада запамтила у овом крају. Ако Твоје Величанство, Цезаре, жели виђети га, као што си ми прије писао, јави ми, и ја ћу ти га одмах послати. — Науком задивљује сав Јерусалим. Он није никад ништа учио, а зна науке: иде босоног и гологлав.; много га исмијавају; али у његовом присуству говорећи с њиме стрепи и чуди се. — Веле, да такав човјек није никада ни виђан, ни чувен у овим предјелима. Одиста, као што ми Јевреји кажу, никад се нијесу чули онакви савјети и онако мудри, као што то учи овај Христос, и многи Јевреји сматрају га за божанствена и вјерују му, а многи други туже га мени, као да је противник твом Величанству, Цезаре, — Мени већ водијаше ови пакосни Јевреји. — Вели се, да никад није учинио зла никоме, али јест добра; сви ови, који га познају, који га опробаше, веле, да су од њега примили добротинства и оздрављења. — Ипак сам твоме Величанству Цезаре, готов, да те слушам; како ми наредити, биће извршен. Здравом!

У Јерусалиму, седме индикције, мјесеца једанаестог.

Твога Величанства највјернији и најпослушнији губернатор Јудеје

Публује Лентуло.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA I.

CRNE GORE ĐURĐE
Српна осуда над Исусом Христом.
CRNOJEVIĆ

У капелици у Казерти налази се метална плоча, на којој је урезана на Јеврејском језику осуда, изречена над Исусом Христом. Са стране главних ријечи налази се примједба:

„Исто таква плоча послата је свакоме племену.“

Ова плоча нађена је у Азуло, у некадашњој краљевини неапуљској, и то приликом ископавања године 1820. — Послије чувала се та плоча дуго времена у неком манастиру, недалеко Напуља, док ју најзад опет не вратише капелици у Казерти. — За вријеме првога Наполеона била је у великој опасности, да је не однесу у францускоу, те је само великим жртвама, спасоше од тога.

Ушљед тога француска комисија за умјетност препише цијелу осуду и преведе на француски језик.

У српском преводу гласи осуда овако:

„Осуда изречена Понтијем Пилатом, управитељем доње Галилије, гласи, да се Исус од надзарета има да казни смрћу на крсту.

У седамнаестој години владања Цара Тиберија и 25 дана мјесеца Марта, у светом граду Јерусалиму, за вријеме кад Ананас и Кајфиш свештеници божији бијаху.

Понтије Пилат, управитељ доње Галилије, на предеједничкој столици сједећи изрече осуду, да Исус од Назарета има на крсту умријети и то између два разбојника, пошто су оптужбе наредио прстив њега велике и тешке:

1. Исус је варалица;
2. Исус је бунтовник;
3. Исус је непријатељ закона;
4. Исус се лажно називље Краљем Израиља;
5. Исус се лажно називље сином божјим;
6. Исус је ступио у храм праћен великом множином народа, који је носно палме у рукама.

Заповједа првове центурију Квирили Корнелију да га одведе на губилиште.

Забрањује свијем убогим и имућним лицима да осујете извршење смртне осуде.

Свјedoци који су подписали осуду јесу:

1. Данило Робани Фарисеј;
2. Јован Заребател;
3. Рафаел Робани;
4. Капер, ученик.

Исус ће се водити из града Јерусалима кроз врата Сурена“

О БОРБИ ДУШЕ С НЕЧИСТИЈЕМ ДУХОВИМА ПРИ СМРТНОМ ЧАСУ.*)

Особити дан духовне борбе за нас јест дан смртни. Наш непријатељ ђаво кад се усудио пред смрт јавити к нашем Спаситељу Христу, надајући се, да ће наћи и код њега каквога гријеха, као што сам Он, Спаситељ, о томе свједочи: „грядетъ мира сего князь, и во Мнѣ не иматъ ничесо же (Јован. 14, 30); тим приђе и слободније он ће доћи пред смрт к свакоме од нас грешнијех. Ради тога, да нас не би та смртна борба затекла неспремне, необходимо је потребно спремати се кроз цио вијек нашега Богом дароватога живота. Онај, који проведе земни свој живот борећи се јуначки противу навала гријеха, тај ће стећи искуство, те ће и пошљедњу предсмртну борбу лако издржавати и остати побједоносац над невидљивијем нашијем непријатељем — ђаволом. Ради тога баш потребито је често и пажљиво размишљање о смрти. Ко тако буде радио, тај ће лакше срести страшни смртни час, за неспремљене и немарне, ум тога хришћанина, незаузети спореднијем предметима, биће спреман за успјешну борбу испред смртога часа са невидљивијем непријатељем.

Но, у чему се састоји та предсмртна борба и шта треба радити при смртном часу, да човјек не остане побјеђен за навијек?

Четири су главна и највише опасна прилога, са којима наши непријатељи ђаволи имају обичај, да нас побјеђују у пошљеднијем часовима живота, а то су: 1. *Невјерство*; 2. *очајање* 3. *самопоуздање* и 4. *различите маште и приврћена нечистијех духова, у виду анђела.*

*) Из Αόρατος πάλαμος.

I.

Ако ђаво почне нападати на те са лажнијем помислима и стављати у твој ум помиеси невјерства — презри његове црве, и с тврдом вољом говори му: иди, сатано, за мном, отче лажи; ја од тебе нећу ништа да чујем; ја вјерујем у све оно, што вјерује св. црква, и друго ништа, а твојијех никаквијех умовања није ми од потребе. И тако не допуштај у твоје срце мислима невјерства, као што и учи св. Писмо: „Аще духъ владѣющаго, (т. ј. ђавола) възидеть на тя, мѣста твоего не остави; лукавство бо възиде отъ лица владѣющаго (Еккл. 10, 4, 5). Такве мисли невјерства ђаво ти сам гурка, да'ко би те оборио у пакао; за то добро утврди свој ум, опри се снажно, и чувај се од свакога сумњичења о вјери, па не само то, него и од изрека св. Писма, које ти у тим тренутцима приводи непријатељ ђаво, јер упамти, да он изреке св. Писма никад не наводи потпуно, и вазда слабо их изговара са изврнутијем толковањем, па и ако се он лукавац стара да их покаже бајаги нашему уму добро, чисто и јасно. Ако те та лукава змија у мислима упита: у што вјерује црква? — остави га са потпунијем презрењем, и не одговарај му на његово питање. Знајући његову лаж и лукавство, и видећи како се он мучи, да нас улови ријечима и да нас стрпа у пропаст, несумњиво и тврдо вјеруј у све оно, што учи св. црква, и пошто си Божијом Благодаћу снажан у вјери, а непоколебив у мислима, онда на велику поругу тога лукавога непријатеља одговори: да је све тврда и права истина оно, у што вјерује св. црква. Може бити, да те он поново пита: каква је и која је то истина? На то кратко реци: **СВ. ЦРКВА** у коју вјерује св. црква. При таквом стању старај се обдржати своје срце упућено непрестано на Распетога за нас Христа, и зови га њему: **Боже мој, Творче и Избавитељу мој!** Помози ми у овоме часу и не допусти ми **Грѣх** од истине св. вјере, или се поколебати у њој, но ми помози и допрости ми **СРМОЈ У ЧС** твојој истини, Твојом Благодаћу, рођеноме и упућеноме, окончати мој живот на славу Твојега пресветога имена.

II.

Други прилог, са којим се наш непријатељ ђаво успљава са свим побједити, јест страх, који он нам ставља у наше срце напоменама свију наших грехова, које смо учинили, да би тијем нас обурдао у бездну очајања и безнадежности. Да не би панули у такву биједу, потребито ти је добро знати, да напомене тада грјехова бивају од благодати и спасоносне су, т. ј. ако те напомене побуђују у теби тугу у срцу за то, што си тијем грјеховима вријеђао Бога, и заједно са тијем ако побуђују у теби надежду и ухваће на Божије Милосрђе. По ако те напомене грјехова тебе смућавају и бацају у невјерство и малодушност и нагоне те, да мислиш о себи, да си за навјек осуђен човјек, којему нема више наде на спасење, то у таквом случају потпуно и јасно знади, да су такве напомене и мисли од ђавола потекле. Па пошто видиш, да су такве, онда смири себе што боље можеш и не остављај наде на бескрајну пучину Божијега Милосрђа, и ти ћеш побједити ђавола његовијем сопственим оружјем и дати славу Богу.

Потребито је вазда печалити срцем и уздисати о увредама, које смо учинили Богу, кад се сјетимо својих грехова; али ипак необходимо је потребно, да гајимо у себи надежду на крене заслуге Христове, и ради тијех великијех заслуга да у Њега просимо опроштења. Ако ти се учини,

као управо да Бог говори твоме срцу, да нијеси од Њиховијех оваца: и у таквом случају никад не треба да остављаш надежду и ухвање на Бога. И тада не престај узвикивати: заиста, Боже мој, ја сам тога достојан, и заслужио сам, да ме обашиш од Твојега стада за моје грехове: али се ипак усуђујем надатисе у Твоју превелику милост, да ћеш ми Ти опростити. Ради чега ти се молим, не лиши спасења Твоје створење, које је достојно осуде ради његовијех грехова, али који су исто откупљени цијеном Твоје Пресвете Крви. Желећи бити у броју спасенијех, о мој Искупитељу за Твоју славу, с надеждом на бескрајно Твоје милосрђе, ја се цео предајем у руке Твојега милосрђа: чини са мном, што је Теби воља, јер ти си само мој Господар. Ако ме ти и умртвиш, и тада ћу ја имати у Тебе своју животворну надежду!

III.

Трећи се прилог састоји у хвалисању и самопоуздања, која побуђује, да се нада на самога себе, и на то, да ћу ја бити спасен својим сопственим дјелима. Буди смотрен, и вагда добро пази, а особито у овај пошљедни смртни час, и не попуштај својему уму надати се на себе и на своја сопствена дјела, па буди да си извршио све добродјетели светијех; напротив, само се надај на јединога Бога и Његово милосрђе; спомени крсна Спаситељева страдања, која је Он поднио ради твојега спасења, понижавај себе до пошљедњега издаха. Ако који пут случајно и поникне нека мисао у теби о неком учињеном добром дјелу. — знади, да је то добро учињено силом и вољом Божијом, а не твојом. Проси у Бога помоћи, и надај се, да ћеш ју добити не ради твојих заслуга, или ради велике и издржане тобом борбе, него вагда држиш себи у светом страху, са искреним признањем, да би сви твоји трудови, подвизи и бриге били узалудни, да ти није помогао и сабирао их под своје крило својо сам Бог; само на њега полажи своју заштиту и надежду. Ако увиђаш да себи савјету, онда те неће моћи победити невидљиви непријатељи при смртном часу прилогом самохвалства; теби ће се отворити слободни пут од земље и небесноме Јерусалиму, у преблажено наше отацтво.

IV.

Ако упорни на борбу наш непријатељ. ђаво, који се никад не одмара наводити на нас искушења, буде наваљивао кад год, а особито пред смртнијем часом на тебе, каквијема год лажнијема привиђењима и прегварањем у анђела свјетлости, тврдо стој у сазнању своје ништавности, и слободно реци: обрати се, проклети, у своје црпало и таму, јер ја немам никакве нужде ни у виђењима, ни у чему другоме, осим у милосрђе Христово и у заступништво Пресвете Дјеве Марије и светијех пред Богом. Буди би ти у самој ствари признао, да је то виђење од Бога, ипак и тада се старај одаљити га од себе, колико је год могуће, и не брижи, да ћеш, одстрањивањем га од себе, признањем свога недостојанства и ништавности, увриједити Бога. Ако буде то виђење у самој ствари од Бога, Он сам зна како ће те просвијетлити и уверити, и неће ти примити за грјех, ако се ти бојиш примати га за истинито виђење. Онај, што дава смиреннијема благодат, неће одузети своје блакости за дјела, која се чине по чувству смиренности.

Таква су по вишој чести општа оруђа, која противу нас употребљује у пошљедње минуте живота наш непријатељ ђаво, и ако пак он на свако-

јега устаје, гледајући по наклоностима страсти, каквијема је ко више подвргнут. Дакле да поновимо: да не бисмо остали побјеђени за увијек, дужни смо, са Божијом помоћу, по сваки начин, прије смртнога часа, наоружати се кротиву оних страсти, које су највише завладале нама. јуначки и одважно борити се с њима, те да лакше побједимо нашега непријатеља ђавола и онда, кад нам дођу пошљедње минуте земнога живота.

Монах Никифор.

Ц В Ј Е Т Н И К Д У Х О В Н И.

Афоризми.

О Богу по одношају к човјеку.

До Бога нити је ниско, ни високо, ни близу, ни далеко, због тога што је Он вездѣсуцій, зато ти је ближе, него што ти је близу твоја душа к тијелу, само умједи наћи ту близост вјером и молитвом. Близъ Господъ всѣмъ призвающимъ Его... во истинѣ (Пс. 144, 18). Филарет М. Московски.

Бог, по својој свуда присутности, вазда је близу човјека, али човјек није вазда близу Бога по својој ограничености, непажњи и расијаности (Он).
О душо мој! Бог је вазда с тобом, а ти живиш као да је Он сасвим далеко од тебе.

Од самијех нас зависи бити у близини или удаљености од Бога.

Бити близу или далеко од Бога зависи од самога човјека, јер је Бог свуда присутан (Златоуст).

Пошто к доброме човјеку не може бити близу онај, који је друге од њега природе (Прем. 2, 15), тим више није близу Бога (Златоуст).

Бог се приближује к нама, кад се ми Њему приближујемо. Аче кто отверзаеъ двери — говори Он — вниду къ нему (Апок. 3, 20). Филарет Арх. Черниговски.

Да би Бог био с нама, треба да будемо ми с Њим (Ф. М. Московски).

Ако хоћеш да је Бог вазда с тобом, то буди ти вазда с Њим.

Тражи Бога мислима — на небу, љубављу — у срцу, страхопоштовањем — у храму, свуд Га тражи дјелима Њему угодним (Филарет М. Московски).

Бог свуда присуствује, и ти стојиш пред Његовијем погледом.

Преставите себи најмрачнију ноћ, најцрњи мермер и најмањега црнога мрава, и Бог не само што на таквом камену, у таквом мраку, тако малог мрава види, него чује и стук његовијех ногу (Арапски Мудрац).

У сваком послу којег радиш тврдо памти, да Бог гледа сваки твој покрет, и никад нећеш погријешити (Ава Исаија).

Кад се ти стидиш да те не виде слични тоби грешници, кад гријешиш, то тим више треба да се стидиш и бојиш Бога, који види сваки твој покрет — душевни и тјелесни (Ава Исаија).

Као што је лако човјеку именовати постојеће предмете, тако је Богу лако било привести свијет ријечју из ништа у стварност.

Лакше је Богу створити још једно сунце на небу, него ли нама запалити свијећу (Инокентије Арх. Херсонски).

Богу ништа није немогуће.

Бог може све што хоће, само неће све што може (Тертулијан).

Ништа нема снаге онамо, гдје Бог показује Своју снагу.

Бог и саме своје непријатеље употребљује као оруђе Своје славе.

Гдје је нама немогуће, тамо је Богу све могуће.

Бог и јавља Своју силу онамо, гдје је недостаје код људи.

Сила се Божија не нуждава у сили људској (Филар. М. Московски).

Изгубивши надежду у Божију помоћ, — обрати се Богу, и добићеш и гдје се не надаш.

У кога да иштемо помоћи и милости, ако не у Свемогућегу Бога?

Пред Божијим Величанством нема ништа велико, а пред Његовом благошћу нема ништа мало.

Ни најмања птичица није заборављена пред Оцем небесним (св. Тихон Задонски).

Бог не одбацује ни најмањег молитвеног нашег уздаха или сузе.

Бог је неизмјерно силан и безбројно благ.

Највише Божије чудо љубави — јес послане својега сина на ову плачевну долину. (Инокентије Архиеп. Херсонски).

Бог по својему правосуђу, за гријех једнога човјека (Адама) предао је цио род људски смрти. А по својему милосрђу, кад је цио род људски био под проклетством и свезан путницама гријека, ради правде једнога, свијема је дао спасење (Блажени Теодорит).

О кад би човјек тако почитовао Бога, како је Бог њега почитовао (св. Тихон Задонски).

Човјек је вазда заборављао Бога, али Бог човјека није никад.

Бог је прије нас познао, него ми њега; Он је прије нас заволио него ми Њега.

Љубав Божија к човјеку несравњено је већа од љубави човјека к Богу.

Више се Бог о нама стара, него што се старамо ми сами.

Не брине се мајка више о дјетету на грудима, него што се брине о нама наш Владика и Цар — т. ј. Бог. — (Наполеон I.).

Бог се за нас стара и о томе, о чему треба да се ми сами старамо.

Бог нам шаље богате дарове и милости са вишом радошћу, него што их ми сами примамо (св. Григорије Богослов).

Бог је по својој безграничној благодати и милосрђу готов све даровати човјеку, но човјек није готов примити шгогод од њега (Филаре М. Московски.)

Сви ми имамо нужду у милости, али нијесмо сви достојни милости, јер и ако је она милост — тражи достојнога милости, као што је сам Бог и казао: Помилую, его же аще милую, и ущедрю, егоже аще щедру (Исхода. 33, 19). Златоуст.

Бог је вјеран својим завјетима, али само за људе вјерне својим пак завјетима.

Неће недостати дарова у Бога за нас, него ће недостати нас за дарове Божије (Филарет М. Московски).

Благодарност Богу за добивене дарове од њега — јест скриња, у коју Божија милост нове дарове доноси (Он).

Ништа тако није Богу угодно као благодарност (Златоуст.)

Буди благодаран на мало, па ћеш постати достојан и за велико (Тома Кемпејеки).

Вјеран у маломе добија довјеренбет и у великом. Вјеран и благодаран за мали дар Божији, добија смјелост искати у Бога и већи. (Филарет М. Московски).

Какви смо ми за Бога, такав је и Бог за нас.

Хвали Бога, и сам ћеш од њега добити похвалу.

Кад човјек ограничава своју службу к Богу, тада и Бог ограничава своја добротинства.

Ко заборавља Бога, тога ће и Бог заборављати својом милошћу.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

Из Острога. — Његово Високопреосвештенство госп. Митрополит *Митрофан*, као сваке године о Тројичинском скупу, присуствовао је у манастиру Острошки у понедељник. Владу је заступао госп. Војвода Ђуро Перовић. Побожни поклоњеници почну придолазити већ у четвртак. Из Босне и Херцеговине било их је приличан број, највише из Невесиња. Из Црне Горе није било много народа, што се тумачи задоцњенијем пољскијем радњама, па су дани да се доврше радње, од како су кише престале. А многи, особито на ближе, иду под Острог на дан Св. Василија, као и о Петрову-дневи и Великом Госпођину-дневи, кад су мањи скупови, те лакше приступају Св. Овде. На овом скупу је потпун ред, само несрећнијем случајем, у великој стисци народа, а нарочито се одапео једноме револвер, и зрпо најближњег, једнога Црногорца, смртно рани, што се још није догађало, и што је наравно изазвало опће саучешће на овом највишем нашем скупу. Госп. Митрополит вратио се на Цетиње.

Косијерево. 6 јуна 1897. — Овогодишње Тројичинско славље у манастиру Косијерову било је неочекивано лијепо. Народа је било: из Никшића, Грахова, Кривошија, Рисна и околине колико икада, а и Херцеговаца из преко границе.

Његово Високопреосвештенство госп. Митрополит *Митрофан* отпутовао је у Беч, одакле ће на воде, куд га упуте ондјешњи лекари.

Ш К О Л С К И Г Л А С Н И К.

Распоред испита Књ. Црног. Држ. Гимназији и Богословско-Учитељској школи у шк. год 1896—7:

8. Јуна, у недјељу, нотна пјевање. Почетак у 10 с. прије подне.
9. Јуна, у понедељник, вјеронаука у I., II., III. и IV. р. Гимназије.
10. Јуна, у уторак, српски језик у I., II., III., и IV. р. Гимназије.

11. Јуна, у сриједу, латински језик у I., II., III. и IV. р. Гимназ.
 12. Јуна, у четвртак, грчки у III. и IV разједу Гимназије.
 13. Јуна, у петак, III. разред Богословско-учит. школе.
 14. Јуна, у суботу, француски језик у I., II., III. и IV. р. Гимназ.
 16. Јуна у понедељник. руски језик у I., II., III. и IV. разреду Гимназије.
 18. Јуна, у сриједу, природопис и физика у Гимназији.
 19. Јуна, у четвртак, II. разр. Богословско-учитељске школе.
 20. Јуна, у петак, географија у I., II., III. и IV разреду Гимназије.
 21. Јуна, у суботу, математика у I., II., III. и IV. разр Гимназије.
 23. Јуна, у понедељак, историја у II., III. и IV. разр Гимназије.
 - 24—27. Јуна, уређивање свједоцаба и др.
 28. Јуна, благодарење, читање биљежака, распуст.
- Испити трају од 8—12 пр. п. и од 3—6 п. п.

Распоред испита у дјевојачком институту Царице Марије на Цетињу за шк. г. 1896—97. Петак, 30 маја: Теорија музике и свирање — сви разреди. — Уторник, 3 јуна: Закон Божи и општа историја — IV и II разреди. — Сријед, 4 јуна: Српски и руска историја — IV и II разред. — Четвртак, 5 јуна: Руски и француски — IV и II разр. — Петак, 6 јуна: Математика -- IV и II разр. — Субота, 7 јуна: Српска историја и физика — IV и II разр. — Понедељник, 9 јуна: Природопис и географија — II разр. и ручни рад IV раз. Уторник, 10 јуна: Сви предмети — приправни тазред. — Сријед, 11 јуна: Сви предмети — VI разред. — Четвртак, 12 јуна: Пјевање и свирање одабраних по успјеху ученица. — Петак, 13 јуна: Ручак — припремљен ученицама, које свршавају, на основу ученог течаја кулдинарне вјештине. — Недељја, 15 јуна: Читање свједоцаба, свечано читање биљежака, изложба ручног рада и пртња. — Распуст. — Испити трају од 9—12 и од 2—5 сати.

Из дјевојачког института. — У недељу је било у дјевојачком институту Царице Марије свечано читање биљешака завршене школске године у присуству цијеле Књажевске Фамилије, чланова дипломатског тијела, наших министара са госпођама, и родитеља дјевојачкијех. Успјех је био у опште врло добар. Ове године су свршиле: двије питомице из Дубровника, једна из Воке, једна из Сарајева, једна из Војводине и једна из Љубљане — све с одличнијем успјехом. Ове питомице је обрадовала Њезино Височанство Књагиња *Ана Бателбершка*, која је тај дан телеграфирала г-ђици началници института, честитајући питомицама, које свршавају школу: и желећи им срећу. Од родитеља дјевојачкијех овдје су били из даљега: г-ђа Јенко из Љубљане, г. мајор Мостић из Ниша, и г. Тодосић, члан српског позоришта из Новог Сада.

Жене на свеучилишту у Аустрији. Аустријски министар за богоштовје и наставу дозволио је посебном наредбом, да од 1 октобра 1897. могу женске кано редовите и ванредне слушатељице бити примљене на филозофске факултете. Редовите слушатељице морају доказати да су аустријског држављанства, поднијети свједоцбе зрелости држ. гимназија и да су навршиле 18-ту годину. За ванредне слушатељице довољна је свједоцба зрелости учитељске школе или којег другога истовјетнога женскога завода. У погледу приступа женских на медицински факултет издаће се нове установе тога факултета.

На знање. На парабродима угарско-хрватског друштва по редовнијем линијама Котор—Ријека уживају олакшицу и црногорски ђаци и војници исто као аустро-угарски, али ваља да имају писмене доказе.

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

Изашла је из штампе **Општа Педагогика** од дра Војислава Бакића, професора Велике Школе, у Биограду. Књига има 32 табака. Цијена јој је 2 фиор. 50 новч. Књига се ова за Аустро-угарску, Босну, Херцеговину и Црну Гору може добити у Књижарници Миливоја Каракашевића у Сомбору (Zombor Vácska).

Ко за ову књигу напријед пошаље новац упутницом, добиће је сплаћеном поштарином.

Нове књиге Примили смо на приказ:

Понижени и Узвијећени, роман у четири дијела с епилогом од Т. М. Достојевскога. Превео с руског Д. М. Радовић. Мостар, издање и штампа прве српске књижаре и штампарије Владимира М. Радовића. Цијена је књизи фиор. 1 и 65 новч. Ко пошаље новце унапријед добија књигу у три свеске франко.

Марко Цар — *Моје Симпашије*, књижевне слике и студије. Коло II. У Мостару, издање и штампа књижарнице Пахер и Кисића, 1897. Цијена 2 круне и 40 х.

Изашао је 6. и 7. број „Споменка“ дјечија илустрована листа са овим садржајем:

Најљепша слика од чика Васе Љубисава. Ноћ и Анђео хранитељ, пјесме од тетке Данице. Из дјечијег живота: Хвалиша од Љубише. Домовини — Крајини, пјесма од Богдана-Крајишника. Брат и сеја, пјесма са сликом, од Свет. Борковића. Едуовичина кућица, од Радојка. Аманети, пјесма од Вељка. Мала сешка, пјесма од поп-Луке Поповића. Приче једне матере, од Косте Малеташког. Славујева пјесма, од Бл. Нед. Кечкића. Камо ћу нано?, пјесма од Миливоја Ст. Ђурчића. Црвендаћ, прев. од тетке-Дане. Самохвалисање, пјесма са сликом. Зрнца, од Илије Ђ. Будровца. Чини добро, па се не кај, прев. од Мила. Кад ће Србин, пјесма од Алексе Ж. Којадиновића. Зао друг, од Крете В. Марковића. Још и сада, пјесма од Милана. Мали рибари, пјесма са сликом. Придјевача, од Крете Малеташког. Видов-дану, пјесма од Алексе Ж. Којадиновића. Разно. Нове књиге и листови. У доколици. Ријешење. (До сада су изашле три затонетке за награду.) Одговори, дјечији добротвори. На знање. Добровољни прилози за зидање новосадске гимназије.

Имамо још потпуне примјерке од 1894. 1895. 1896. године и све бројеве од ове године.

„Споменак“ излази 1. дана сваког мјесеца на цијелом табаку. Претплата, рукописи и све што се односи на уређење листа треба слати на адресу: Ivan Martinović Pančević (Ugarska.) — рукописи се не враћају.

Цијена је „Споменику“ за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину и Црну Гору 1. ф. или 2. круне, а за остале земље 2¹/₂ динара. Један број 12 новч. 24 потуре. *Вересије нема.*

Главни просвјетни савјет препоручио је „Споменак“ под бр. 58. за поклањање ученицима.